

Unitárius Közlöny

KOLOZSVÁR, 1888–1948/1990. • 31. (91.) ÉVF. • 7. SZÁM • 2021. JÚLIUS • ÁRA: 3 LEJ

Előterben a csekefalvi unitárius templom. Fotó: Czire Alpár

Néha nem könnyű

• Jézus folyamatosan a tizenkettő társaságában volt. Tanította őket is, akár a tömeget, magyarázta nekik is a példázatait, akár a tömegnek. És néha korholta is őket, akárcsak a tömeget.

A tanítványok kishitűségében, félelmében magunkra ismerhetünk. Ki nem rettegett a koronavírustól, kit nem szíppantott be egy-egy kósza híresztelés, ki nem zúgolódott a megszorítások ellen? És olykor ki nem vetette meg embertársait ugyanezekért a gyarlóságokért?

Minden bizonnyal a tanítványok is gyakran sütötték le a szegyénytől tekintetüket. Mi is restelljük olykor tetteinket, gondolatainkat. Jézus mégsem hagyta el kishitű tanítványait, újra és újra megtalálta türelmének forrását Istenben. Mindannyian gyarlók vagyunk. De életünk minden percében dönthetünk úgy, hogy újra megpróbáljuk fogadni Isten ajándékát, a hitet, amellyel őseink vallásukért küzdöttek, templomokat emeltek, közösségben éltek.

A tartalomból:

Hit

4

Élmény, élet, én

5

A hittől a bizalomig

6

Székykeresztúri óvodaavató

7

Kövendi kincsek

9

Ha végre itt a nyár...

21

„Még mindig nincs hitetek?” (Mk 4,40b)

• Május 27-én került sor a székelykeresztúri Berde Mózes Unitárius Gimnázium végzős diákjainak ballagására. Június 5-én pedig a János Zsigmond Unitárius Kollégium végzős középiskolai osztályai ballagtak el.

• Június 2-án hatodik alkalommal tartotta meg egyháztörténeti konferenciáját a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet Egyháztörténeti Tanszéke. A találkozó az elmúlt évek során gyűjtőponttá vált az egyháztörténetet különböző területekről megközelítő kutatók számára, az előadások anyaga pedig minden évben tanulmánykötetben jelenik meg. A jelenkori és újkori egyháztörténeti szekciókban harminckét előadás hangzott el. **Egyházunkat Kovács Sándor egyháztörténész az Unitárius lelkészi oklevelek a 17. és 18. századból című előadásával, míg Molnár Lehel levéltáros Az unitáriusok népesedési adatai c. előadásával képviselte.**

A konferencia hármaskönyvbemutatóval zárult. A *Kegyesség és/vagy reprezentáció. Erdély református öröksége. Az Erdélyi Református Múzeum kiállítás-katalógusa* (Kolozsvár, 2021) kötetet Buzogány Dezső teológiai tanár mutatta be. Kolumbán Vilmos József rektor az elmúlt két év egyháztörténeti konferenciáinak tanulmányai-ból összeállított köteteket mutatta be, amelyek címe *Egyház, iskola, művelődés. Egyháztörténeti tanulmányok és Határtalanul a határok között. Egyháztörténeti tanulmányok* (Kolozsvár, 2020).

• Június 3-án Szatmárnémetiben Bagosi Ilona, a Kölcsey Ferenc Főgimnázium magyartanára, az Északnyugat-Erdélyi Unitárius Szórványegyházközösség tagja **kapta az iskola szülői bizottsága által alapított Kölcsey-nagydíjat.** A díjat pedagógusi munkája elismeréseként és közösségformáló tevékenységéért ítéltek oda.

• Június 9-én Kolozsváron megemlékeztek a pontosan hetven-

hét évvel korábban az ottani téglagyári gettóból Auschwitzba induló utolsó vonatról. Két hónap alatt, 1944 május–júniusában mintegy tizennyolcezer kolozsvári és környékbeli zsidót deportáltak a náci haláltáborokba. A Kolozsvári Zsidó Hitközség tagjai, egyházi előljárókkal, köztük Bálint Benczédi Ferenc egyházfővel és más világi meghívottakkal együtt, **a kolozsvári Holokauszt-emlékműnél rótták le kegyeletüket.**

• Június 25–27. között rendezték meg Gyergyószentmiklóson a **Feltöltő elnevezésű zenés rendezvényt.** Június 26-án a főtéri nagyszínpadon fellépett a Daltutajok együttes is.

• Egyházköri hírek Magyarországi Egyházkerület

Június 4-én avatták a pestszentlőrinci Állami Lakótelep létrehozásának 100. évfordulójára állított kopjafát a Margó Tivadar, a Baross és a Szélmalom utca kereszteződésénél. Az ünnepi alkalmon dr. Szent-Iványi Ilona helyi lelkész és dr. Heilau Zsuzsanna, a 18. kerületi Tomory Lajos Helytörténeti Múzeum igazgatója emlékezett meg azokról a menekültekről, akik az elcsatolt területekről érkeztek és megalapították az állami lakótelepet, valamint felépítették az ottani unitárius templomot. Az évforduló alkalmából június 4–6. között szabdéri kiállítás várta a megemlékezőket, június 5-én az unitárius templomban nyitott templom rendezvényvel készültek, illetve vásárnap megemlékező istentisztelet tartott dr. Szent-Iványi Ilona lelkész.

Június 20-án a három budapesti egyházközösség közösen tartotta a *Hőgyes Endre utcai Bartók Béla Unitárius Egyházközösségben a tanévzáró istentiszteletet.* Az alkalomra a helyi lelkészek és hitoktatók mellett általános iskolásokat és azok családjait várták. A rendezvényen fellépett a Budapesti Unitárius Kamarakórus, az ifjak alkalmi műsorral készültek, majd az ajándékosztások után közös szeretetvendégséggel zárult az ünnepség.

Kolozs-Tordai Egyházkör

Június 10–14. között 20. alkalommal szervezték meg a Zsil-völgyi Magyar Kulturális Napokat, az esemény kivitelezésében részt vett a helyi unitárius egyházközösség is. Június 11-én rendezték meg a Maderspach-emléktúrát. A hagyományos dél-erdélyi túra célja, hogy megemlékezzen a Maderspach családról, amelynek kiemelkedő szerepe volt a Zsil-völgyi bányászat elindításában, illetve a család egyik legismertebb sarjáról, Maderspach Viktorról, aki a vidék hegyeiben vadászott, majd innen menekült el az I. világháború után.

13-án Lupényban ökumenikus istentisztelet zajlott a helyi református templomban, a meghívott szolgálatvégző id. Szombatfalvi József nyugalmazott unitárius esperes, Ruști Alexandru-Ioan helyi római katolikus plébános, Ari József helyi református lelképásztor, Borzási Sándor baptista lelkész és Márton Edit unitárius gyakorló segédlelkész volt. Az istentiszteletet követően átadták a lupényi magyar közösség újrakészítettetett ládáját, amelyet minden évben az ökumenikus istentiszteletek alkalmával a soron következő egyházközösség vesz át attól az egyházközségektől, ahol tartották az istentiszteletet. A ládában ajándéktárgyak, zászlók és a Biblia mellett van egy nagy könyv, amely a jövőt jelképezi és amelybe minden évben üzenetet hagynak. Majd megkoszorúzták a katolikus templomkertben elhelyezett kopjafát, amely a gyökereinket szimbolizálja. A kopjafára és a ládára fel van írva a „Létünk bizonyossága vagyunk” mottó. A rendezvénysorozaton közreműködött Marosán Csaba kolozsvári színművész, a Bekecs néptánc együttes, a Tokos zenekar és a Bojtorján együttes.

Székelyudvarhelyi Egyházkör

Június 6-án a homoródszentmártoni Zoltán Aladár művelődési házban megnyílt *BanCSI István grafika-kiállítása*, amelyet Kelemen Albert művészettörténész nyitott meg. Ez alkalommal a homoródszentpáli Nagy Csilla énekelt.

LÉLEKKENYÉR

A hit ereje

Mi a hit? Káténk megfogalmazása szerint a hit bizalom Istenben. Sokak számára a hit a gyengeség jele, olyasvalami, amelyhez akkor fordulunk, amikor már semmi más nem segít. Szerintük a hit nem természetes emberi képesség, hanem inkább az értelem hiánya, nem más, mint elménk szüleménye, amelyet azért teremtettünk, hogy érthetővé tegyük a számunkra felfoghatatlan dolgokat. Évszázadokon keresztül szükség volt rá, mert az ember nem tudta megmagyarázni a természet törvényeit. Szerintük a tudományos fejlődés mára olyan szintre jutott, hogy már nincs szükség a hitre. Valóban? Elég az életnek egy váratlan fordulata, egy pandémiás állapot, a bezártság megtapasztalása, és rájövünk, milyen könnyen összeomlik az addig biztosnak vélt világ. A váratlan helyzetekben rájövünk, hogy ösztönösen hiszünk valamiben, ami nálunk hatalmasabb. A vallásos ember tudja, ez a valami Isten. Mások a természet törvényének, a sorsnak nevezik, de mindenkiben ott van legbelül. Értelmi képességeink fejlesztésével gyermekkorunktól kezdve foglalkozunk: az óvodában, az iskolában, az egyetemen, a munkahelyeken. De mi a helyzet a hitünkkel? Meggyőződésem, hogy mindannyian hittel születünk. Ez nem szerzett és nem tanult képesség, hanem legtermészetesebb állapotunk. Gyermekként ösztönös hittel rendelkezünk, feltétel nélkül bízunk a szülőben, testvérben, mindenkiben. Fontos, hogy a hitet ne tévesszük össze a naivitással. A hit nem az értelem hiánya, hanem életünk fontos, pozitív hajtóereje, amely ugyanolyan fontos része a léleknek, mint a gondolkodás vagy az érzelmek. A hit szüli azt a képességet, amellyel felismerjük a nálunk hatalmasabb erőt, vagyis Istent. Értelmünkkel találjuk meg a módját annak, hogy miképpen kell élnünk, hitünk azonban elárulja, miért élünk. Ahhoz, hogy életünknek értelme legyen, egyesítenünk kell hitünket és értelmünket.

Így van ez egyéni és közösségi életünkben is, hitre és értelemre van szükség, hogy bekövetkezzen életünkben a szerencse. A hívő ember ezt pontosan tudja: szerencsáját, bármennyire sokat is fáradozott érte, Istennek köszönheti. Mindannyiunknak létre kell hozni azt az „edényt”, amely felfogja e szerencsét. A földműves semmit sem tehet Isten áldása nélkül, hogy termésre bírja a földet. Ám lehet akármennyi áldás, ha a mag nincs elvetve és a föld megművelve. Mindkettőre egyformán szükség van.

A hit bizalom Istenben. Az abszolút igazságban, gondviselő Atyánkban való feltétlen bizalom. Ez erőt

DIMÉNY
JÓZSEF

ad, reménységgel tölt el, hogy soha el ne csüggedjünk. Így tudjuk bátran kijelenteni: „De mi nem a meghátrálás emberei vagyunk, hogy elveszünk, hanem a hitéi, hogy életet nyerjünk.”

Mit jelent a meghátrálás? Egyszer-kétszer feladjuk a nehézségek idején, aztán megszokjuk, és mindig menekülő ember lesz belőlünk. Aki nem áll ki önmagáért, egy igaz ügyért, aki mindig elmenekül, meghátrál, annak nem erősödik meg a jelleme, nem tud állhatatossá válni, sokkal alacsonyabb szinten, alacsonyabb életminőségben éli az életét! A feladások,

„De mi nem a meghátrálás emberei vagyunk, hogy elveszünk, hanem a hitéi, hogy életet nyerjünk.” (Zsid 10,39)

meghátrálások helyett érdemes kiállni és vállalni a „talpig nehéz hűséget”. Az így elnyert sikerek, győzelmek hozzák a növekedést az életben!

Erről a hűségről szólt Márkus Mihály pápai református lelkész:

„A reformáció elindításakor s az ellenreformáció idején sem volt könnyű azoknak, akik hűek maradtak hitükhöz, Istenhez. De nem hátráltak meg, nem adták fel, nem mondták azt, hogy ha egy napon belül nem alakul kedvezően a sorsuk, akkor az elfogadhatatlan. Hosszú küzdelemben élték meg hitüket, de nem futamodtak meg. Vajon ma hányszor hátrálunk meg, hányszor keseredünk el egy-egy nehézség kapcsán, hányszor éljük meg tragédiaként, ha nem úgy alakulnak a dolgok, ahogy elképzeltük – s hányszor fordulunk el Istentől? Pedig az Úr azt szeretné, ha a hit emberei maradnánk, rábíznánk magunkat az Ő végtelen szeretetére...”

A hit és hűség összefüggésében a pszichológia felfedte azt a tényt, hogy az ember csak akkor válik érett felnőtté, ha megnyílik a másik, mások felé, ha találkozik másokkal, ha szolgálni képes másokat. Egyszóval az igazi szeretetben válik éretté.

Továbbá a hűség a hit rejtett, belső rendszerének megnyilvánulása. Ha hiszünk Istenben, cselekedeteink Isten iránti hűségről tanúskodnak. Hűségünkkel hitünkről teszünk bizonyosságot.

Isten hisz bennünk; a mi feladatunk, hogy mi is higgyünk benne! Isten hű hozzánk, a mi feladatunk, hogy mi is hűek legyünk hozzá!

Hit

FEKETE BÉLA

• Amikor a fiam még gügyögő gyermek volt, egy este felfele mutatott, és azt mondta: Bácsi...!

Úgy mondta, mint amikor kimutatott az ablakon, hogy madár, vagy elvárásolva, hogy autó. Az volt benne, hogy látod te is, ugye, látod?

Arra gondoltam, de jó neked, fiam, mert a madarat, autót én is látom, de azt a Bácsit csak rajtad keresztül!

Nagyajtán születtem a múlt században, évezredben, persze, tudom, ez még önmagában nem bűn és nem erény. Ez csak pontosítás, hely- és időmeghatározás, mert a hely pontosan engem is meghatározott.

Az unitárius hitélet klasszikus útját jártam végig.

Szüleim időben a templomba vittek megkeresztelni, később a saját lábamon mentem karácsonykor a megszületett kicsi Jézuskáról énekelni, verset mondani.

A pap bácsit vártam, hogy meglátogasson minden télen, mert szent cukorkát hozott a lebontott templomi karácsonyfáról. Néha ott voltam egy-egy temetésen, templomi esküvőn, keresztelőn. Hetedikesen konfirmáltam. Aztán egyszer csak megszületett bennem Isten.

Úgy született meg, mint az emberben a szerelem, mindent másképp lát, álma és nappala is róla szól, életét átítatja, szívébe mindenüvé magával hurcolja. Persze azt is jelentette, hogy nem sok barátom volt. Isten a csendet szerette, a mértékletességet, így ha nem is mindegyiktől, de sok duhajkodástól megvédett.

Ekkor kezdtem templomba menni, és ekkor fogalmazódott meg bennem, hogy a hit azt jelenti, hogy szolgálni, szolgálni Istennek az emberen keresztül, és az is, hogy ezt úgy valósíthatom meg, ha lelkész leszek. Már akkor nagyon változóban volt a világ. A falvakból ment az orvos, a mérnök, állatorvos, mentek a tanárok, egyedül a pap volt, aki ott maradt. És így lettem pap. Nem írok a tanulásról, iskoláimról, az egyetemről, már csak azért sem, mert tárgyaltan: a jó pap holtig tanul.

Huszonkét éve szolgállok ugyanabban az aranyoszéki gyülekezetben. Hogy miért pont ide kerültem, még mindig nem tudom. Van valami ősi misztikus vonzalom Nagyajta és Bágyon között. Református templomát egy nagyajtai Darkó építette, kétszáz évvel ezelőtt a nagy földrengés után itt, Bágyonban és Aranyoszáéken gyűjtött szintén egy Darkó, ezúttal unitárius atyafi, hogy újra legyen istenháza szülőfalumnak. Nem akarok részletesen írni a huszonkét év ittléteimről. Volt tél és nyár is, és remélem, még tartogat néhányat Isten. Az ő szeretete irántam, hogy bár volt, aki próbára tette hitemet, de küldött olyat, aki

hitemben erősített meg. Ma már azt is tudom, hogy nemcsak az embert szeretve szeretjük Istent, de hitünk is embertársunkon keresztül kerül mérlegre.

Nemrég a templomjavítás alkalmával előkerült egy freskótöredék. Isteni csoda, hogy megmaradt, mert a régi templomot teljesen lebontották, de ez a kicsi faldarab megmaradt az alap közelében. Nem maradtak meg harcos királyokat, csodákat, szenteket ábrázoló képek, de megmaradt egy imádkozó kéz, mellette két kenyér.

Ha a hitet, hitemet kellene képben kifejezni, akkor ez a freskótöredék lenne, az imádkozó kéz és a kenyér. Mert mi az, ami megtart, megtartott bennünket? Az a kéz, amely az eke szarvát fogta, de kérgesen is imára tudott kulcsolódni. Aki lelkét és kenyérét tudta nyújtani másoknak. De ebben a képben látom megörökítve ennek a vidéknek régi és mai emberét is. Akinek maga az élete szolgálat. A szolgáló emberek ma is lenyűgöznek. Akik nemcsak tanítani, oktatni, vezetni akarnak, hanem akik családjukon túl népüket nevelni, növelni, szolgálni akarják. Akik megmutatják, hogyan kell imádkozni és kenyéret sütni.

Ma ez a képtöredék a templomban újra látható. Egy imádkozó kézzel több, és szükség van rá, mert hatszáz év után nem kenyérből lett kevesebb, talán munkás kéz is van elég.

A fiam nem emlékszik arra a jelenetre, amikor az égre mutatott. Mint szülő és pap felidézem neki néha, emlékeztetem arra az alkalomra.

Vasárnap van, harmadik harangszó után kezdődik az istentisztelet. Felmegyek a szószékre, a magasba mutatok, és azt mondom – Isten.

És úgy mutatom, mint amikor kimutatok az ablakon, hogy madár vagy autó.

Látod, testvérem, ugye, te is látod?

HITFORRÁS

Élmény, élet, én

SZÉKELY KINGA RÉKA

A meg nem mérgezett forrás táplál, életet tart meg. Emberi létezésünk egyik ilyen forrása a vallásos hit. Vajon hol létezik a vallásos hitnek a forrása? Sok helyen. Vallási, szent iratokban, megszentelt helyeken, templomokban, különböző isteni kijelentésekben és isteni megnyilatkozásokban, de mindenekelőtt az egyes ember lelkében és abban a lelki viszonyban, amit az egyén bizonyos közösségekkel kialakít élete során. Sok forrásból meríthetünk tehát, de minden források koronája a vallásos élmény.

Olyan ez, mint az ízlelés többlete a látás, szaglás és tapintás élménye mellett. Hisz igaz az, hogy egy profin lefényképezett étel jó érzést vált ki belőlünk, ezt fokozza, ha megszagolhatjuk a finom ételt, még ezt a jó érzést is fokozza, ha megtapinthatjuk, de az igazi beteljesülést a kóstolás hozza meg. A hitforrásokkal is így vagyunk. Jó érzés olvasni a szent szövegeket, beleélni magunkat az Istent kereső és megtaláló ember vándorlásába. Jó érzés beleszippantani az évszázados templomok mészzilatába és végigsimogatni a faragott kövek cirádáit. Jó érzés magunkba szívni a festett kazetták gyanta- és festék szagát, vagy éppen egy lobbogó viaszgyertya illatát. De hogy mit jelent hinni, azt csak akkor tudjuk meg igazán, ha megtapasztaltuk a hit életet átalakító erejét. Látszólag nem sok történik, amikor hitmegélésen esünk át. Esetleg nyugodtabb s boldogabb lesz az arckifejezésünk, vagy ha egy kicsit átadjuk magunkat az érzésnek, akkor táncra perdülünk, vagy csak egyszerűen felszabadultan ugrándozunk és hangokat adunk ki. De a külső szemlélő ebből sokat nem érthet. Ami jó valójában történik, az a hitmegélés után jön, mert az egyszerűen életmódváltást jelent, vallásos szóval fogalmazva megtérést.

A vallásos élmény gyönyörűsége már gyermekkorban megtapasztalható, még akkor is, ha csak utólag jövünk rá arra, hogy az az élmény vallásos élmény volt. Nekem egyértelműen apai dédnagyanyám szolgáltatta a vallásos élmények kavalkádját minden esti imádságával, vallásos énekeivel, az ünnepi hosszú, már-már révületbe eső imádságaival és a vallásosságának a mindennapokra vonatkozó apró kis mozzanataival, mint a kenyér megkeresztése, a korty víz kilocsantása, a tűz megkeresztése, és így tovább. Hasonló hitélményben részesítettek a kobátfalvi öregek azzal, hogy megszentelték a hetedik napot, felöltöztek, templomba mentek, imádkoztak és bíztak abban, hogy a hat nap munka után a hetedik nap megszentelődik az imádsággal és a pihenéssel még akkor is, ha látszólag az időjárás fittyet hány a terveiknek. Ha a

száraz szénára vasárnap zuhogott az eső, nagy komótosan csak annyit mondtak: aki megáztatta, meg is szárítja. Ha csattogó hideg volt, azt mondták: felhozza még az Isten a napot, csak az ember legyen igaz. Ha úgy érezték, ártatlanul szenvednek, megint csak vallásos tartalmú mondatokkal nyugtatták magukat: azt bünteti, akit szeret. Tudom, hogy ők sem voltak tökéletesek, hisz nincsen ember hiba nélkül, de számomra tökéletesen járhatóvá tették azt az utat, amelyen végül eljutottam én magam is a hitre, a hit élményére. Az Osváthok, a Deákok, az Izsákok, a Szászok, a Pálfiak, a Vargák, az Orbánok, a Mircsék, az Istvánok, a Papok, a Marosiak, a Somaik, a Tamásiak, akik az én gyermekkoromban tartoztak az idős és a középidős nemzedékhez, beszédükkel és magaviseletükkel hozzásegítettek engem a hit élményként való megéléséhez.

Tizenévesen már tudatosan keressük önmagunkat, szeretnénk meghatározni, hogy kik is vagyunk valójában. Többnyire nincs nehéz dolgunk, ha ismerjük szüleinket, nagyszüleinket, és lehetőségünk van történeteik megismerésére. Önkéntelenül is érezzük, hogy ők mi vagyunk. Helyesebben mi ők is vagyunk. De aztán elindít a kétely útján a nagy kérdés, hogy egyáltalán létezik-e az én, az egyén, vagy csak a viszonyaink által létezőnk. Vallásos üzenetek bombáznak ellentétes tartalommal. Az egyik azt mondja, hogy mint egyén, a jó Isten megismételhetetlen, egyedül alkotása vagyok. A másik azt mondja, hogy ugyanolyan vagyok, mint minden ember, mert a jó Isten mindenkit a maga képére és hasonlatosságára teremtett. A következő üzenet arra biztat, hogy legyek szerény és befelé forduló, mint az imádkozó vámszedő Jézus mondásában. A következő arra biztat, hogy a cipőmről még annak az útnak a porát is verjem le, és teljesen határolódjak el onnan, ahol azok élnek, akik nem értenek meg. Vagyis fogadjam el, hogy meg kell nyilvánuljak és magamat meg kell mutassam szerénytelenség nélkül, és vállalnom kell magamat akkor is, ha elutasítanak.

S míg így tépelődünk – azon, hogy létezik-e az én, az egyén, az individuum, vagy csak azok által létezhetünk, akiből vétettünk, akikhez tartozunk és akikkel tartozni akarunk –, egy váratlan hitélmény megvilágosít, és megértjük, hogy egyszerre vagyunk megismételhetetlen egyének és láncszemei a mindig ismétlődő örökkévalóságnak.

Amióta megismertem Petőfi Sándor „Talpra magyar...” kezdetű versét, a *Nemzeti dal*t, soha nem tudtam úgy elmondani, hogy ne sírjam el magam. Koráb-

ban úgy értékeltem, hogy biztos azért van ez, mert a romániai kommunizmusban nőttem fel, hatalmas félelemfelhő nyomja lelkemet. De évtizedek multával sem változott a helyzet. Csak sírtam és sírtam. Nemrég megtudtam, hogy a már említett dédnagyanyám 1940-ben Magyaroklósön élve a *Nemzeti dallal* köszöntötte a faluba bevonuló magyar katonaságot. 1945 után aztán keményen megtorolták rajta ezt a nyilvános szavalást. Valósággal elüldözték a mára már többnyire román anyanyelvűvé vált faluból. Megértettem tehát – újra –, hogy a lélek örökkévaló, s hogy bár én egy megismételhetetlen teremtese vagyok Istennek, mégis ugyanaz vagyok, mint az egyik ősöm. Hitélmény volt megérteni az évtizedeken át újra és újra előtörő sírásom okát.

Egy közösségi hitélménnyel szeretném zárni írássomat. Amikor a második amerikai tanulmányi utamról hazatértem Homoródszentpéterre, előhozakodtam a keblitanácsnak azzal, hogy próbáljunk egy kicsit újítani az általános vasárnapi istentisztelet tekintetében. Nagy volt a lelkesedés. Nem ellenezte senki, hogy amerikai unitárius univerzalista mintára gya-

korlatba ültessük az örömök és bánatok megosztását. Ez abból állt, hogy a közének előtt az istentiszteleten résztvevők megoszthatták hangos szóval, egy gyertya meggyújtása kíséretében, hogy milyen lelkiállapotban vannak, mi szerzett örömet és mi okozott bánatot nekik az elmúlt héten. Az istentisztelet kezdetén bejelentettem ezt a javaslatot, és nagyon izgultam, hogy miként fognak viszonyulni a jelenlevők. A néhány másodpercnyi csendet Székely Jolánka néni hangja törte meg: mivel én vagyok itt a legidősebb, kezdem én. Pálcáját marokra fogta, szépen kiment az úrasztalához, meggyújtotta a gyertyát és elmondta néhány veretes, világos mondatban, hogy mi szerzett örömet és mi okozott szomorúságot neki az elmúlt héten. Őt pedig sorban követték az asszonyok, majd a férfiak. Mintha a templom teteje megnyílt volna, s a mindenható Isten egy atyai simogatással letörölte volna minden bánatunkat. Megéreztem – újra –, hogy a lélek örökkévaló, és amikor egy-egy pillanatra betekinthetünk embertársunk lelkébe, megérezzük lényegi hasonlóságunkat, és megerősödünk abban a hitben, hogy egymásnak testvérei vagyunk.

A hittől a bizalomig

ALFONSÍN GERGELY EDÓ

• Gyermekkoromban gyakran bámultam a templomban a varrottasokat: „Egy az Isten”, „A szeretet soha el nem fogy”, „A hit Isten ajándéka”. Nem a szóra figyeltem, hanem a szépen díszített vászonra. Akkoriban azért mentem templomba, mert küldtek. Legtöbbször örömmel mentem, mert kézenfogva sétálhattunk a barátnőmmel, felülhettünk a karzatba, és addig rugdoshattuk kalimpáló lábunkkal a karzat deszkáit, míg a kántor ránk nem szólt. Aztán amikor a betűk világa kezdett érdekelni, másképp szólítottak meg a varrottasok. Két unatkozás, beeső napnyalábbámulás, kieresztett énekhang között olvasgatni kezdtem a szavakat. A mondatokat is, de értelmük csak akkor kezdett érdekelni, amikor szembefordultam velük. Tizenhárom évesen kiolvastam Nyiszli Miklós *Orvos voltam Auschwitzban* című könyvét. Bár ha arra az időszakra visszagondolok, főleg a sokkos állapot jut eszembe, amit a könyv bennem kiváltott, ez az állapot valószínűleg az előszobája volt az ateizmusnak, amit rövid ideig éltem. Azért gondolom, hogy előszobája volt, mert szinte fülhasítóan hatottak liceumi latintánárom szavai, amikor arról beszélt, normális az, hogy minden ember életében van egy olyan időszak, amikor ateista. Én nem akartam ateista lenni. Harcoltam ellene. Ugyanakkor a gondolataim azzal az Istennel harcoltak, aki egy folyamatos holokausztvilágot en-

ged lenni. Aztán olyan tizenhat évesen Dosztojevskij segítségével megöltem. Nietzsche, bár akkor már halottam róla, nem érdekelt. Ami érdekelt, az a hely volt, ahová én kerültem. Ha nincs az az Isten, akiről addig tudtam, mi van? Ha mégis van, és a benne való hit az ő ajándéka, akkor miféle perverz Isten ez? Miféle szadista játék részese vagyok?

Az istenihez, és nem egy jól meghatározott, körülhatárolt, megmagyarázott istenképhez eleinte ugyancsak az irodalmon, főleg a költészetben és a drámákon keresztül kerültem. Egy titokzatos, rejtőzködő, a sorok közül kikacsintó, játékos Istennel találtam szemben magam. Az emberi ész diadala mögül valaki folyton kikukucskált. Amikor olyan dolgokról olvastam, hogy megállt az eszem, valaki az eszemmel és velem együtt állt. Együtt nevetett, sírt, lélegzett velem. Mindig pont akkor fedte fel jelenlétét, amikor nem néztem rá, amikor nem kerestem. Később, amikor a világot élésemben a könyvek mellett a nagy, komoly, súlyos élettapasztalatok is helyet kaptak, és amikor képes voltam ilyenkor is azt mondani magamban, na, ezt nevezem életnek, ez igen!, erre az „ez igenre” azonnal válaszolt. A válaszban nem volt üzlet, nem volt tesztelés, elvárás. A válasz a szakadék fölötti lépkedés bizalma volt a szívemben. Minden lépés alá a semmiből út teremtődött. Egy olyan Isten

nőtt belém, aki bizalomból fakad, akinek forrása ugyanaz, mint az életemé, az életé. Ez az Isten akkor is van, amikor Istenben való hit nincs. Amikor szívemet megrendíti a kételkedés. Amikor hangosan kiáltom, Istenem, Istenem, mért hagytál el engem. Ami-

kor Isten nem kegyelmes és nem ajándékoz meg a benne való hittel. Ez a bizalom túl van az individuális emberi hit kérdésén. Nem függ attól, hogy hiszek-e benne, vagy sem. Nem függ önmaga kegyétől. Nincs tárgya, csak alanya. Általam él..

Székelykeresztúri óvodaavató

Június 1-jén, éppen gyermeknapkor hálaadó istentisztelettel kezdődött a Berde Mózes Unitárius Gimnázium új óvodaépületének avatóünnepsége a székelykeresztúri templomban.

A 600 m²-es napköziotthonos óvodaépület három csoport befogadására alkalmas. Az intézmény már a 2020–21-es tanév kezdetétől működik 67 gyerekkel, de a járványügyi korlátozások miatt mindeddig a hivatalos avatóünnepségre nem kerülhetett sor. A beruházás értéke kétszázötvenmillió forint.

Az istentisztelet alkalmával Farkas Orsolya iskola-lelkész imádkozott. Dr. Lakatos Sándor lelkész-vallás-tanár az 1Móz 18,22–25 versek alapján mondott ünnepi beszédet, amelyben kihangsúlyozta a mindenkori tanintézmények jövőbe tekintő voltát. Az unitárius gimnázium rövid történetét ismertetve tanulságként fogalmazta meg azt, hogy a gondviselés mindig megsegíti azokat, akik jóra törekednek, ezt igazolja az a tény is, hogy az intézmény története során a jelenben példátlanul magas a diákság és az iskolai személyzet együttes létszáma, több mint ötszáz fő. Az óvoda létesítése az Istenbe vetett bizalom jele – fogalmazott a lelkész.

Rác Norbert Zsolt püspöki titkár a Magyar Unitárius Egyház püspöki hivatalának nevében üdvözölte az egybegyűlteket, és kifejtette, hogy „majdnem két és fél évszázaddal ezelőtt egyházunk akkori vezetősége, a zsinat úgy döntött, hogy egy szőlőt ültet el itt, Székelykeresztúron”, amelynek egy új hajtása ez a megvalósult álom, az óvoda létesítése. A püspöki titkár továbbá köszönetet mondott az egyház nevében mindazoknak, akik segítették a terv megvalósulását.

Lőrinczi Lajos, a Székelykeresztúri Unitárius Egyház köresperese beszédében elmondta, hogy Isten segédleme nélkül nem valósulhatott volna meg az óvoda, amely a nemzeti és egyházi összefogás gyümölcse. Hozzátette, hogy Isten és az ember együttműködéséből születnek a szép dolgok. A székelykeresztúri unitárius közösség 230 éves álma teljesedett ma ki azért, hogy az óvodás gyermekek számára épülő megvalósítások révén a jövőt építettek a jövőnek.

Az ünnepi műsor részeként elhangzott Atanackovic Natalja szavalata, majd az iskola diákjai népi zsoltárokat adtak elő a Lelkes zenekar kíséretében.

Varró Margit igazgató nyitotta a köszöntők sorát, beszédében köszönetet mondott Magyarország kormányának a Kárpát-medencei Óvodafejlesztési Program keretében nyújtott támogatásért, a Triga Kft.-nek, az Arc Studio Kft.-nek és minden kivitelezőnek, segítőnek, illetve az új intézmény alkalmazottainak.

Dr. Grezsa István miniszteri biztos Magyarország kormánya nevében elmondta, hogy fontos volt számára a székelykeresztúri óvoda avatása, mivel a szívéhez közel áll az unitárius közösség és megvalósítása. Az óvoda modern épülete és a mellette álló gimnázium ódon falai teljes egészét alkotnak a Mikes Kelemen-i mondás szellemében: „Vagyunk, akik voltunk, leszünk, akik vagyunk.” A magyar kormány vállalása, hogy a Kárpát-medencében élő magyarság megvalósításait támogassa a nemzeti egység erősítése érdekében.

Kovács István, a Magyar Unitárius Egyház közügyigazgatója az Egyházi Képviselő Tanács elnökségének nevében köszöntötte az egybegyűlteket, és kiemelte, hogy egyéni és közösségi felelősség a jövő nemzedék nevelése, amely cél megvalósítása érdekében szükség van oktatási intézmények létesítésére, fenntartására.

Kallós Zoltán államtitkár beszédében kiemelte, hogy rendhagyó a mai gyermeknap, mivel az új óvoda ajándék nemcsak a gyermekeknek és a helyi közösségnek, hanem az óvodapedagógusoknak is, akiknek feladata az új intézmény tartalommal való megtöltése.

Borboly Csaba, Hargita megye önkormányzatának elnöke üdvözölte az új intézmény létrejöttét, amely a jövő nemzedék anyanyelvi oktatásából fogja kivenni a részét. Kiemelte, hogy a hit, a remény és a szeretet igen fontos tényezője az oktatási-nevelési munkának.

A köszöntések sorát Koncz Hunor János, Székelykeresztúr város polgármestere zárta, aki elmondta, hogy megtisztelő és felemelő számára az óvoda avatásán részt venni, mert nem pusztán egy épület avattak, hanem a helyi közösség hitének és reményiségének kézzel fogható bizonyítékát.

A templomi ünnepség a himnusz közös eléneklésével fejeződött be. Az új óvodaépület előtt a résztvevők megtekinthették az óvodás gyerekek műsorát. A

kis dalocskákban, versekben, táncban a tiszta gyermeki lélek tükröződött, minden ünnepi beszédnél ékebben bizonyítva, hogy a BMUG óvodája betölti rendeltetését. Ezután Kovács István közügyigazgató kért áldást az óvodára, valamint az ott zajló munkára, majd az egyházi méltóság, dr. Grezsa István, Varró Margit és Koncz Hunor János elvágta az ünnepi szalagot, átadva azt az ott tanuló gyerekeknek.

A MAGYAR UNITÁRIUS EGYHÁZ SAJTÓOSZTÁLYA

Egyházunk állásfoglalása a Batthyáneum visszaszolgáltatásának elutasításáról

A Magyar Unitárius Egyház kormányzó szerve értetlenül és felháborodva vette tudomásul a romániai legfelsőbb bíróság jogerős ítéletét, amivel elutasította a gyulafehérvári Batthyáneum könyvtár visszaszolgáltatását a tulajdonosnak, a Gyulafehérvári Római Katolikus Érsekségnek.

A kommunista diktatúrában államosított épület és az abban található felbecsülhetetlen értékű gyűjtemény visszaszolgáltatásának jogerős megtagadása az egykori törvénytelen elkobzás legitimálását jelenti. Ez a döntés nemcsak a római katolikus testvéregyházunkkal szemben jogtipró ítélet, hanem a többi erdélyi magyar felekezet számára is aggasztó üzenet.

Egyházaink az 1989. évi államhatalmi rendszerváltozás óta állhatatosan és következetesen kérvényezik az állam által elkobzott ingatlanok és ingóságok teljes körű természetbeni visszaszolgáltatását, il-

letve az esetenkénti méltányos kárpótlásokat. Az eddigi felemás eredményeket az elmúlt években egyre inkább beárnyékolta a visszaszolgáltatási folyamat elakadása.

Együttérzésünk és tiltakozásunk kifejezésén túlmenően testvéregyházainkkal közösen kívánunk fellépni minden lehetséges igazságszolgáltatási fórumon közösségi tulajdonjogaink maradéktalan érvényesüléséért.

Kolozsvár, 2021. május 28.

MAGYAR UNITÁRIUS EGYHÁZ

A 2021. évi Unitárius Kalendárium rejtvénypályázatának eredményhirdetése

A 2021. június 1-jei határidőre összesen 36 megfejtés érkezett a hűséges rejtvényfejtőinktől. Forrai Tibor rejtvényszerkesztő tizenkét rejtvényt készített, amelyek első női lelkészeinknek és lelkészférjeiknek, illetve az idén 65 éves 1956-os forradalom és szabadságharc erdélyi áldozatai közül az unitárius teológiai tanároknak állít emléket. A beküldött szelvényekből 16 megfejtést fogadtunk el, míg 20 megfejtésben olyan természetű hibák voltak, amelyek egyértelműen a hibás megfejtésre vezethetőek vissza.

Köszönjük szépen azokat a kedves sorokat, amelyeket rejtvényfejtő olvasóink címeztek szerkesztőségünknek! Nyitrai Levente nyugalmazott lelkésznek

ezúton is még sok-sok tartalmas, rejtvényfejtéssel töltött órát kívánunk.

A helyes megfejtések beküldői között értékes nyereményeket sorsoltunk ki az alábbiak szerint:

Az első helyezett Ilyés Jusztá Székelyudvarhelyről, akinek nyereménye egy Star Light márkájú kerámiafazék. A második helyezett Gurghean Anna Dicsőszentmártonból, akinek nyereménye egy Philips EasySpeed márkájú vasaló. A harmadik helyezett Bodi Ildikó Gizella Székelyudvarhelyről, nyereménye egy Daewoo márkájú kenyérpírtó. Negyedik helyezettünk Balázs Mózes Homoródszentmártonból, egy Heinner márkájú vízforralót nyert. Ötödik helyezettünk Szócs Miklós Kolozsvárról, akinek nyereménye egy Evotools márkájú napelemes ledlámpa.

A nyereményeket a szerencsés nyertes egyházköziségének lelkészéhez juttatjuk el. Minden megfejtőnek ezúton is gratulálunk!

(U. K.)

Kövendi kincsek

ANDORKÓ JÚLIA ESZTER

• Egyházunk képviselő tanácsának elnöksége március 9-ei ülésén felkérte dr. Molnár Lehel levéltárost, dr. Kovács Sándor egyháztörténészt, Hoffmann Gizella, Künstler Ferenc és Béres-Muszka Ibolya könyvtárosokat, hogy 2021. május 31-ig készítsenek jelentést az egyházi kegytárgyak és más tárgyi értékek felleltározásának, valamint a veszélyben levők főhatóság általi „begyűjtésének” jelenlegi stádiumáról. A megalakult bizottság a munkamódszer megtanulása érdekében a református egyházi gyűjtemények kurátoraihoz és ismerőseihez fordult. Dr. Ósz Sándor Előd és dr. Tóth Levente, a református egyház levéltárosai, illetve dr. Kovács Mária Márta és dr. Tamás Iringó művészettörténészek, az Erdélyi Református Múzeum szakemberei, készségesen nyújtottak eligazítást unitárius kollégáknak. Ennek jegyében május 26-án közös kiszállásra indultak a kövendi unitárius egyházközségbe, ahová elkísérte őket Rácz Norbert Zsolt püspöki titkár és esorok írója is.

A Kövend felé vezető kanyargós út a lenyűgöző szépségű Tordai-hasadék alatt haladt el Szind, Mészkö, Sinfalva, Aranyosrákos érintésével. Az Aranyosmente nagy múltú unitárius vidékét éppen annyi vész, baj, nyomorúság érte, mint Erdély bármely más régióját. A lakosok kitartásának és a Fennvaló könyörületességének hála azonban e tájat még mindig egyházukhoz ragaszkodó unitáriusok (is) lakják. Ezt bizonyítja a távolról érkező elé táruló takaros falukép, a várfallal kerített templom, a rendezett paplak és gyülekezeti ház. A vörös muskátliktól szegélyezett tornác hívogatta az érkező csapatot: barna faajtók mögött, szertárba, szekrénybe gondosan elzárva értékes tárgyak, iratok várnak a felmérésre. Farkas Izolda, aki a gyülekezet lelkésze egy esztendeje, körbevezette a szakembereket.

A református kollégák otthonosan vették birtokba a rendelkezésükre bocsátott teret. Kovács Mária Márta az egyházközség régi páncélszekrényében őrzött klenódiumok lustrájába kezdett, Tamás Iringó az egyházi textíliákat rejtő ládát és ládafiát vizsgálta át, óvatosan kitergetve a padmellvédeket, szószéktakarókat, abroszokat, úrvacsorai kellékeket. Ósz Sándor Előd és levéltáros-történész kollégái az irattár felmérése és rendezése előmunkálataihoz láttak.

A munka során mindenik szakember azonosított olyan tárgyakat, iratokat, amelyek különösen értékesek, nemcsak a kövendi gyülekezet történetének távlatában, sőt nemcsak unitárius egyházunk történelmében, hanem a protestantizmus, az erdélyi értelmiség-történet vonatkozásában is.

Kovács Mária Márta művészettörténész alaposan megvizsgálta az egyházközség klenódiumait, köztük a legrégebbi, a művészettörténészek által számon tartott 1628-as évszámot viselő „kövendi kelyhet” is. A datálatlan kegytárgyak – amelyeket az egyházközségi leltárak, aranykönyvek sem említenek – esetében igen fontos a helyszíni vizsgálódás, amikor is lehetőség nyílik arra, hogy a szakember kézbe vegye, megvizsgálja a tárgyat, és az ötvösmester mesterjegyéből, az öntés- és díszítéstechnikából, korábbi – igen gyakran szakszerűtlen, ezért a tárgynak ártó – javítások nyomaiból kiindulva sok-sok információhoz juthat: így lehetséges azonosítani tárgyakat az aranykönyvi bejegyzésekben szereplő adományokkal, hiszen igen gyakran a szűkös leírás vagy a nagy méretű, dokumentálatlan átalakítás avatatlan szem számára azonosíthatatlanná teszi a tárgyat.

A szakember példaként egy 1737-ben készült ezüstpoharat említett, amelyet utólag nagyítottak meg. Elmondta, minden bizonnyal a gyülekezet lét-

Kovács Mária Márta művészettörténész felméri a klenódiumokat

Tamás Iringó művészettörténész leltározza a textíliákat

számának növekedése indokolta ezt, és megállapította a mesterjegyből, hogy a toldás a 19. század elején történt. Az aranykönyv ezt vissza is igazolta, mert a kelyhet Fejér Márton költségén alakították át. Az ötös nevét a mesterjegy alapján sikerült azonosítani: a kolozsvári Erdélyi Sándor nagyította a kelyhet.

A művészettörténész, miután több tucat fényképen dokumentált minden tárgyat, elkészítette azok szakszerű leírását is (méretek, feliratok, anyag, készítő, adományozó stb.), majd a munka végeztével az állagmegóvás érdekében minden egyes darabot megfelelő anyagú, savmentes vászonzacskóba csomagolt, és felcímkézte azokat.

Ősz Sándor Előd szerint felettébb értékes a kövendi egyházközségi levéltár 1770-től vezetett anyakönyve, mivel általában egy évszázaddal későbbiek az anyakönyvek – ez tartalmazza a gyülekezet lelkészeinek névsorát is, amelyet 1616-tól vezetnek. Külön érdekessége az anyakönyvnek, hogy 1807-től vezettek benne oltási névsort is, és ahogyan ma, úgy akkor is voltak oltáspártiak és oltásellenesek. Napjaink olvasója mindjárt nem érzi olyan távolinak a két évszázaddal ezelőtti világot! A református és unitárius levéltárosok szakmai kérdésekről beszélgettek bennfentesen – a Maros mentén fennmaradtak húsz évvel korábban, 1750-ben kezdett anyakönyvek is, amilyen például az unitárius nyárádszentlászlói, az ennyire korai anyakönyvek mindkét felekezet viszonylatában ritkaságszámba mennek, bár a református Fogaras már 1660 óta vezet anyakönyvét –, és laikusként hallgatva őket, valósággal megelevenedett a múltbeli gyülekezet. Gondjaik, bajaik ráncokat véstek arcukra, de a 21. századi utódaikban továbbélnék vonásaik. Hány évszázad távolából érkezik el hozzánk egy-egy gondolat, egy-egy mára már titokká vált muldarábot őrző tárgy, egy-egy gesztus az elődöktől?

De térjünk vissza a kövendi, s ezáltal egyetemes egyházi kincseinkhez. Értékes az 1862-ben megnyitott aranykönyv is, mivel többnyire fél évszázaddal később kezdik el a gyülekezetek vezetni az arany-

Ősz Sándor Előd, Tóth Levente és Kovács Sándor böngész az egyházközség irattárát

BEVÉTELEK										
№	Leírás	Hónap	Hónap	A tárgy megnevezése	Mennyiség	Mennyiség	Együtt	Érték	Hol található?	Megjegyzés
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	1/18 - 1858			Uroczonai bors kupa	2			160	Uroczonai bors kupa	
2	1/18 - 1858			Uroczonai bors kupa	2			500	Uroczonai bors kupa	
3	1/18 - 1858			Uroczonai bors kupa	4			16	Uroczonai bors kupa	
4	2/22 - 1858			Uroczonai bors kupa	1			90	Uroczonai bors kupa	
5	1/10 - 1858			Uroczonai bors kupa	1			2	Uroczonai bors kupa	
6	1/10 - 1858			Uroczonai bors kupa	3			60	Uroczonai bors kupa	
7	1/10 - 1858			Uroczonai bors kupa	1			10	Uroczonai bors kupa	
8	1/26 - 1858			Székely	4			200	Székely	
9	1/10 - 1858			Székely	1			180	Székely	
10	1/11 - 1858			Székely	2			500	Székely	
11	1/11 - 1858			Székely	60			2000	Székely	
12	1/11 - 1858			Székely	1			25	Székely	
13	1/11 - 1858			Székely	1			20	Székely	
14	1/11 - 1858			Székely	1			15	Székely	
15	1/15 - 1858			Székely	2			40000	Székely	

Részlet a leltárkönyvből

könyveket. A számadáskönyv – amely fontos forrása az egyházközségek történetének, mivel minden bevételt és kiadást feljegyeztek – is különleges a kövendi egyházközségben: az 1831-ben indított könyvben a levéltár leltára is megtalálható.

A padlásról előkerült az egyházköri iktatókönyv is. A gyülekezeti ház padlása a tervezett felújítási munkálatok során ki lesz takarítva, onnan is kerülhetnek elő szálas (vagyis be nem kötött) iratok, értékes egyházközség-történeti emlékek, ezért érdemes lesz mindent alaposan átnézni.

Tamási Iringó művészettörténész az egyházi textíliák szakértője. Elmondása szerint általában a 17–18. századi textíliák a legkorábbiak, de ezek is a legkritikábak. Kövenden sincs ez másként, a legrégebbi darab 1857-es. A 20. század közepe előtt, 1940-nél húzott meg a szakember egy minőségre vonatkozó vonalat: 1940-től napjainkig egyre inkább elharapózik a tucatáru jellegű egyházi textíliák divatja, amelynek oka csak egyrészt kereshető a kézimunka, varrás háttérbe szorulásában. A szakember minden textíliához adatlapot rendelt, amelybe feljegyezte a méreteket, színeket, készítési technikákat, de még az anyagsűrűséget is, illetve fotót is készített róluk. A használatban nem levő textíliákat savmentes papírral felhengerelte és vászonba burkolta, az újabb keletű és használatban levő textíliákat csak vászonba tekerte.

Megnyugtató, hogy a több száz éves textíliák is biztonságosan tárolhatóak nem muzeális körülmények között (is): mint minden szerves eredetű anyag, a vásznak is a szobahőmérsékletet, állandó, lehetőleg nem túl magas páratartalmat kedvelik, és ezt a legtöbb egyházközségi iroda tudja is biztosítani. Érdemes időről időre ellenőrizni őket, hogy az esetleges kártevők ne telepedhessenek meg bennük. Semmiképpen nem javasolt a régi textíliák mai vegyszereinkkel való tisztítása, napjaink mosószerei túl erősek ezeknek a szöveteknek. Ha elkerülhetetlen a mosás, akkor lereszelt háziszappant kell feloldani vízben, és abban gyöngéden át lehet mosni az anyagot, de ez a kezelés a borszennyeződést nem távolítja el, ám kifakíthatja és be-

feketítheti a színezett se-lyemfonalat, fémszálakat. Templomainkban sző-nyegek, zászlók, falvédők, de elvélve koporsótaka-rók is találhatóak. Ezek a textíliák a 19. században kezdtek megjelenni, és nem kötődnek mindig a szertartásrendhez.

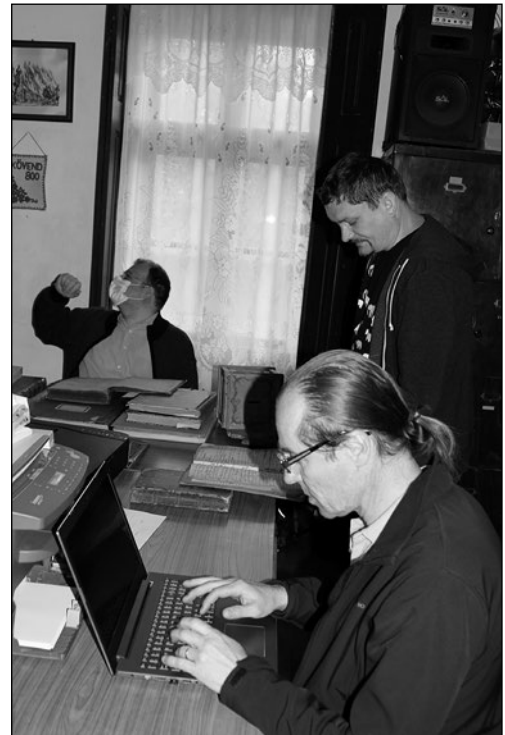
A klenódiomokat és a textíliákat is megőröki-tették a szakemberek. Manapság mindenki okostelefonján van kame-ra, ezért azt hinnénk, nem igényel szaktudást a tárgyfotózás. Pedig de-hogynem. Nem akárki ért a többféle objektívhez, ar-ról nem is beszélve, hogy a szemmel alig kivehető részletekhez – esetünk-ben nem az ördög, hanem

a tudományos jelentőségű felfedezések rejlenek a rész-letekben – külön makrókamera szükséges. A klenódi-umokhoz egy hordozható fényátorra is szükség van, amely a természetes fényt egyenletesen eloszlatja a tárgyon, a textíliákon pedig színskála fekszik a szövetszín minél pontosabb azonosítása végett.

A tárgyak, iratok felmérése a szakértők rutinjával, hozzáértésével el is készült a késő délutáni órákig, így maradt még idő a templom meglátogatására is. A bú-torzat 1913-as átfestése alatt felsejlő mintázatok és

Kovács Mária Márta fényátorban fotózik

Molnár Lehel levéltáros elektronikus leltárt készít

feliratok kibetűzése mellett a templomkert sóskaállo-mányának felmérése is megtörtént, összevetettük gyermekkori ízemlékeinkkel... A lelkész igazán kiadós estebéddel várta a csapatot, vendégszeretetéért ezúton is köszönjük.

E kiszállás alkalmával magam is meggyőződhettem, hogy a szakmai felmérés, rendezés, a hozzáértő tárolás elengedhetetlen, ha múltunkat meg akarjuk ismerni és őrizni, mert jövőt tervezni csak értékeink, erősségeink ismeretében érdemes.

Katonai szolgálat II.

ANDRÁSI GYÖRGY

• Jóformán még két hétig sem tartott ebbéli munkálkodásom, amikor megjelent az új, hadnagyi rangú fiatal politikai tiszt (loctiitor politic), hogy megismerkedjen az újonnan érkezett munkaszolgálatosokkal, és felmérje a politikai képzésük lehetőségeit, amely az ő feladatköre. Magát fontos személynek mutató beosztásában mindent tudni akart. Érdeklődésére közölték, hogy a könyvelési feladatok végzésére megtalálták az alkalmas személyt, aki már meg is kezdte feladatai végzését, rövid idő alatt beletanult és az elvárásoknak megfelelően végzi. A politikai tiszt rákérdezett, hogy ki az illető, és amikor megtudta, hogy lelkész vagyok, gondolkodás nélkül, azonnal közölte a kapitánnyal, hogy politikai szempontból nem vagyok

alkalmas erre a feladatra, és haladéktalanul le kell váltaniuk. A parancsnok hiába érvelt, hogy erre a feladatra nincs más megfelelő írástudó a katonák között, a válasz az volt, hogy ő majd intézkedik, hogy valaki más személy kerüljön helyette. Így is lett. Ekkor tudtam meg, hogy a tisztek parancsnoki tevékenységében nem a rangfokozat a meghatározó, hanem a politikai beosztás.

Az alig egy évtizede beindult új szocialista-kommunista hatalom nagy fontosságot tulajdonított annak, hogy „kikovácsolja az új embert” a szocialista öntudat kialakítását szolgáló hazafias neveléssel. (Ez volt az agymosásnak egyik formája.) Heti rendszerességgel tartották az ún. politikai előadásokat a politi-

kai tiszt irányításával. (Visszaemlékszem arra az esetre, amikor egy ilyen elméleti agytágító óra alkalmával Szűcs Ervin és jómagam is néhány kérdést tettünk fel a politikai tisztnek a „dialektikus materializmus” tárgyköréből, amelyekre nagyon nehezen, zavarosan, akadozva tudott valamelyes választ kibökní. Ezért az óra után magához hívatott és megkért, hogy többet ne zaklassuk ehhez hasonló kérdésekkel hallgatói előtt, sőt fel is mentett mindkettőnket a politikai előadások további látogatása alól).

Engem más munkaterületre helyeztek át, nevezetesen a beton összetételét és nyomásbírását ellenőrző laborba. Gyakorlatilag ez azt jelentette, hogy naponta minden betonkeverékből, közvetlenül az öntési helyszínen mintát kellett kivenni, megvizsgálva, hogy a beton az előírt komponensek pontos betartásával készült-e, majd a kocka alakú vasformákba helyezett betonmintákat a megkötési ill. megszilárdulási folyamata után, egy hidraulikus prés alá helyezve nyomáspróbának kellett alávetni a szilárdságának, illetve nyomásellenállásának a megállapítására. Az elévzett próbák adatai nyilvántartásba jegyezve megőrzésre kerültek.

Így telt el az első a hónap. Május 1-jén, a munka kétnapos ünnepén, letettük a katonai esküt. Nem emlékszem annak szövegére. Hogy a haza fegyveres védelmére eskettek volna fel, nem tudom elképzelni, hiszen fegyvert nem adtak kezünkbe, annál inkább lapát- meg csákánynyelet. Így hát azt valószínűsítem, hogy a román haza szocialista építésére kellett felesküdnünk.

Felszentelési fénykép. Alsó sor balról jobbra: Fodor Dénes, Fazakas Endre, Fazakas Ferenc, Egyed Dániel, dr. Kiss Elek püspök, Kereki András főgondnok, Benedek Sándor, Bíró József, Fóris Géza, Fekete Dezső. Középső sor balról jobbra: Lakatos Gyula, Nagy József, Albert Lőrinc, Ádám Dénes, Fazakas Károly, Szabó Árpád, Végh Mihály, Kecskés Lajos, András György, Simén József, Török Ferenc. Felső sor balról jobbra: Kibédi Pál, Bíró Lajos, Jakab Dénes, Pataki András, Török Elek, Lőrinczi Károly

Az elkövetkező hetekben, hónapokban folytatódott a hat munkanapos robotolás, legalábbis én annak éreztem. A szűk, korlátok közé szorított élethelyzetben a szabad mozgás hiányát nehezen viseltem. Pedig addigi életem folyamán sok időt fordítottam önmagam megfigyelésére és megismerésére, hogy tisztán lássam azokat az olykor kikíváncozó, uralkodni vágyó belső érzéseket, amelyek valahonnan bentről, az érzések és indulatok lakhelyéről előtörnek. Már középiskolás koromban és később teológiai tanulmányaim alatt, otthonomtól és szüleimtől távol, a bentlakások légkörében, gyakori meditálásaim, lelki- és jógagyakorlataim közepette megtanultam kordában tartani és úrrá lenni, irányítani a belülről, az ismeretlen lelki mélységekből olykor feltörni vágyó érzéseimet. És mégis: most az adott, általam igazságtalannak ítélt munkaszolgálatra kényszerített helyzetben, amikor a nyár közepén is lassan túl voltunk, lázadozó nyugtalanságom is egyre csak növekedett bennem. Augusztus második felében, talán az augusztus 23-ai „felszabadulás” kétnapos munkaszüneti ünnepe előtt lehetett, amikor hírt kaptam arról, hogy szüleim Kolozsvárra utaznak rokon látogatásra.

Reméltem, hogy erre a két napra egy autóstoppos utazással legalább egy fél napot velük és más, hozzám nagyon közelállókkal tölthetek. Úgy véltem, hogy a kétnapos oda-vissza utazási időt is beszámítva, bármi keves a félnapnyi idő, az is elegendő lesz a belső lázongásom megszüntetésére. Abban sem kételkedtem, hogy képes vagyok nemcsak felvállalni, de teljesíteni is ezt az utazást.

Tovább már nem latolgattam. Pénteken reggel jelentkeztem a parancsnoknál, és ismeretve szándékomat, engedélyt kértem kétnapi eltávozásra. Az engedélyt azonban nem kaptam meg. Erre nem számítottam. Lógó orral távoztam, miközben feltettem magamban a nagy kérdést: menni, vagy nem menni. Tovább nem gondolkodtam a következményeken. Bementem a hálóbarakkba, ágyam alól előhúztam a katonaládát, kivettem belőle a civil ruhámat, amiben fél évvel azelőtt, március 30-án bevonultam, majd átöltöztem és elindultam, hogy alkalmi járművekkel mielőbb Kolozsvárra érjek. Természetesen abban az időben személygépkocsikat még alig lehetett látni az utakon, s ha közlekedett is néhány, az csak a hivatalos szerveké lehetett, akár a hírhedt „fekete Volga”. Magán-

tulajdonban kisautó szinte nem is létezett. Ezért az autóstopposoknak csupán a tehergépkocsira lehetett számítani.

Az utazással szerencsém volt, bár többször kellett az útelágazásoknál vagy a városok közelében járművet váltanom, de így is késő este eljutottam Kolozsvár határáig, egészen pontosan Felek falujának kijáratáig. Itt aztán bekövetkezett az, amire nem számítottam. A feleki tetőn átvezető országút szélén, mint ahogy minden jelentősebb város be-, illetve kivezető útjainál, volt egy rendőrségi ellenőrző pont, ahol majd minden áthaladó járművet, illetve utasait ellenőriztek. Balszerencsémre, amikor oda érkeztünk, a posztoló rendőr megállította a járművet. Az igazoltatásból engem sem hagyott ki. Kiderült, hogy nincs sem személyazonossági igazolványom, sem hivatalos eltávozási engedélyem a munkaszolgálatos egység parancsnokságától. Leszállított a teherautó fülkéjéből, telefonon közölte az esetet a kolozsvári katonai hadtest központjával, ahonnan katonai járőr érkezett utánam, és bevitték a kolozsvári katonai parancsnokságra. Néhány napig vizsgálati fogságban tartottak, kihallgattak, aztán a munkaszolgálatos alakulatok erdélyi területi központjába, Vajdahunyadra szállítottak. Ott aztán a legmagasabb rangú ezredparancsnok (talán tábornoki ranggal) látni akarta az engedély nélkül eltávozó munkaszolgálatos papot, és kihallgatásra maga elé rendelt. Természetesen elmondtam mindent a valóságnak megfelelően, és írásba is kellett foglalnom mindazt, amit kérdéseire válaszoltam, pontosabban az engedély nélküli eltávozásom okát és célját. Ebben kihangsúlyoztam, hogy nem véglegesen távoztam, hanem csak egy néhány órát akartam Kolozsváron eltölteni és a következő nap visszaérkeztem volna. Úgy éreztem, hogy a tábornok úr, aki koránál fogva bizonyára még a II. világháború előtti királyi tisztikarhoz tartozhatott, megértéssel kezelte az esetet, mert nem lett súlyosabb következménye az ügynek. Visszaírányítottak Códra, munkaszolgálatom addigi helyére. Engedély nélküli eltávozásomnak az lett a következménye, hogy a továbbiakban felváltva a kőbányába, a kőzúzdába, a betonszállításhoz és a betonöntéshez osztottak be. Azt a néhány hónapot, ami ezután következett, nem kívánom még ellenségeimnek sem.

Október hónap végére aztán a völgyzárógát betonöntési munkálatai befejeződtek. A munkaszolgálatosok egy részét Nagyszebenbe helyezték, az új lakónegyed tömbházainak építési munkálataihoz, egy főhadnagyi rangban levő tiszt parancsnoksága alatt. Én is ebbe a csoportba kerültem, Szűcs Ervin református társamat máshová osztották. Itt már egy könnyebb feladatot végezhettem: anyagraktáros lettem. Az is benne volt ebben a megbízásban, hogy havonta több alkalommal is Brassóba kellett utaznom futári, küldönci (curier) beosztásban. Itt már nem volt politikai tiszt, aki eldöntse alkalmatlanságomat erre a be-

osztásra. Pedig ez egy bizalmi feladat volt, hiszen a postai küldeményeket kellett lezárt táskában hoznivalni. Úgy érzem, el kell mondanom arról a főhadnagyi rangú parancsnokunkról, hogy korát és magatartását tekintve ő is az egykori királyi tisztikar neveltje lehetett, és mélyen vallásos ember, akinek jóindulatát gyakran tapasztalhattam. Irántam, vagy még inkább papi mivoltom iránti szimpátiáját azzal mutatta ki, hogy karácsony első napjára meghívott ebédre családi otthonába.

December vége felé már hozzánk is eljutottak a hírek arról, hogy a „katonai szolgálat” fedőneve alatt működtetett kényszermunkát hamarosan felszámolják Romániában. Ez a hír örömmel töltött el mindnyájunkat, hiszen tudomásunk volt arról, hogy a munkaszolgálat eredetileg három, majd két évre csökkentett időtartamra terjedt. És nem volt semmilyen biztosítékunk arra, hogy minket, lelkészeket, előbb leszereltek volna. (Úgy érzem, hogy magyarázatra szorul az a fentebbi, de beszámoló írásom elején is kihangsúlyozott állításom, hogy miért neveztem a katonai szolgálatunkat fedőnévnek. Meggyőződésemmé vált, hogy azért, mert ezzel fedezni, igazolni lehetett a tulajdonképpeni kényszermunka valóságát. Ezt erősíti meg már maga a hivatalos elnevezése is, amely szerint a mi egységünknek a hivatalos megnevezése románul így hangozott: „Detașamentul de muncă MIG 92 Sadu”. Ebben a MIG azt jelentette, Ministerul Industrii Grele, vagyis magyarra fordítva: a nehézipari minisztérium hatáskörébe tartozó munkaszolgálatos különítmény, tehát semmi köze a katonasághoz nem volt.)

Ahogy az 1960-dik esztendő vége felé közeledett, úgy lett úrrá rajtunk a leszerelés lehetőségének izgalma. A hír végre beigazolódt. Januárban megkezdődtek a leszerelések. Engem, amint a katonakönyvem (livret militar) bejegyzései is igazolják, mint rangfokozat nélküli kiképzetlen katona (soldat neinstruct) szereltek le 1961. január 14-én.

Ezzel véget ért az én „katonaságom” története is. Ez egy olyan történeti valóság volt egyházunk életében, amelyről egyháztörténeiszünk eddig említést nem tettek, sem írásban nem olvastam, sem előadásokban nem hallottam róla. Ehhez még csak annyi tartozik, hogy az 1989-es rendszerváltozások után megalakult a munkaszolgálatosok szövetsége (a pontos nevét nem tudom), amely kiharcolta, hogy Románia parlamentje kárpótlást ítél meg az egykor munkaszolgálatra kötelezettek részére. A kárpótlás havi összege 48 lej. Ezt a nevetséges összeget havi rendszerességgel mind a mai napig megkapom. Szimbólumnak tekintem, bizonyosságául annak, hogy az állam elismerte, jogtalan volt a diktatúra kezdetén a katonai szolgálat ürügye, vagy ahogy én neveztem, fedőneve, amely alatt kényszermunkával építette a szocializmust.

Ami életem azutáni folyamatát, alakulását illeti, az már további történetek sorozata volt.

A várfalvi templom

CSÓK ZSOLT

Bevezető

Románia EU-s csatlakozása után, 2007–2013 között indította az épített örökség helyreállítására vonatkozó azon programját – A Regionális Operacionális Program 5.1 tengelye, amely legtöbb ötmillió € összeggel támogatja az épületek restaurálását –, amely kimondottan városi közegben levő, A osztályú műemlékek restaurálására nyújtott támogatást. (Itt jegyezzük meg, hogy a 2001-ben kiadott 422-es törvény a műemlékeket és a régészeti lelőhelyeket két nagy kategóriába, osztályba sorolja: A – egyetemes, illetve országos szintű fontosság; B – regionális, illetve helyi fontosság.) Ebben a finanszírozási időszakban indultak el a nagy helyreállító munkatelepek, olyanok, mint Gyulaféhevár *Vauban* vára, Déva vára, a széki református templom, Kolozsváron a Farkas utcai templom, a nagyváradi, illetve a marosvásárhelyi várak állagmegőrzése és bevonása a turisztikai fluxusba. A kivitelezési munkák alatt vagy előtt elvégzett művészettörténeti és régészeti kutatások olyan új adatokat hoztak a felszínre minden esetben, amelyek hozzáadott értéket teremtettek mind az erdélyi középkori építészet eddig nem ismert jelenségeiről, mind a középkori mindennapi életről és az ahhoz tartozó anyagi kultúraelemek gazdagságáról. Az említett tengely annyira sikeresnek bizonyult lezárása után, hogy 2014–2020 között újabb összegeket biztosított az EU helyreállítási célokra, ezek a munkák 2020 folyamán fejeződtek be (a gyalui Barcsay–Bánffy-kastély, a gyulaféhevári fejedelmi palota, a bánffy-hunyadi református templom, a dési református templom csak néhány példa).

Amilyen sikeresnek bizonyult a fentebb leírt program, olyan szomorú sorsra jutottak a kisebb, B osztályú műemlékek, amelyek döntő többsége falusi környezetben helyezkedik el, olyan községek területén, amelyek anyagi ereje-háttere nem enged meg egy nagyobb szabású befektetést arra, hogy szakszerűen felújítsa középkori templomát. Ezért jött létre 2014-ben egy olyan gazdaságpolitikai közeg, amely lehetővé tette egy félmillió eurós összeg lehívását (ez a Nemzeti Falfejlesztési Program 7.6), és amelyet csak olyan műemlékek felújítására lehetett fordítani, amelyek megfelelnek a fentebb felsorolt kritériumoknak.

A várfalvi unitárius templom felújításának pályázati folyamatai 2015-ben indultak, 2016-ban nyertesé nyilvánították a folyamodványt, 2018-ban pedig elkezdődtek a kivitelezési munkálatok. A teljes csapatot Barabási Zsolt unitárius lelkész fogta össze olyan eredményesen, hogy 2020 februárjában a munkát át-

adtuk, a megújult templom pedig nagyon sok újdonsággal, tiszta falakkal, sok évszázados ritka lelettel várja híveit. A munka főtervezője Maksay Katalin és Lázár Zoltán (KonZol Stúdió Kft., köszönetet nyilvánítunk nekik a rajzokért és felmérésekért); a tartószerkezeti szakmérnök: Georgiana Tirt; a művészettörténeti kutatást és felügyeletet dr. Kovács Zsolt (BBTE, Régészeti és Művészettörténeti Tanszék) biztosította; a régészeti kutatásokat jómagam, dr. Csók Zsolt (Erdély Nemzeti Történeti Múzeuma) végeztem; a kőrestaurálással Kiss Zoltán foglalkozott; a kivitelező pedig a Libra Kft., Dénes Ibolya, Ádám Márton, Dénes Csaba volt.

Várfalva

Amint az Aranyos kilép hegyközi szorosából, teraszos, nyílt lapályra ér, folytatva útját keleti, illetve déli irányba, amíg Vajdaszegnél bele nem torkollik a Marosba. Ismert tény, hogy a folyó biztosította az egyik legfontosabb infrastrukturális útvonalat az arany szállításhoz Verespatak felől, a Nyugati-Kárpátok vasérc- és aranybányáiból Erdély központja(i) irányába. Infrastrukturális fontosságát azon tény is bizonyítja, hogy partjára épült a Marostól északra lévő egyetlen római légiós katonai tábor, Potaissa, a mai Torda nyugati peremén. A folyó jobb partján terül el ma is Várfalva.

Maga a falu viszonylag későn jelent meg az írott forrásokban, pontosabban 1291-ben, amikor III. András az aranyosmenti székelyeknek megerősített egy IV. László által írt kiváltságdokumentumot, ekkor a falu a *Turdavar* nevet viselte. A falu fölött emelkedő vár viszont már 1075-ben feltűnik forrásainkban, amikor I. Géza király a „Turda” vár sóvámja felét a garamszentbenedeki bencés apátságnak adományozta.

A régészeti szakirodalom 1914-től figyelt fel Várfalvára, miután Roska Márton közzétette a Jósika-udvarház közelében feltárt sírok leírását, amelyeket előzetesen, kis részletben Jósika Aladár báró fedezett fel. A Roska által vezetett régészeti feltárás 57 sírt és azok mellékleteit kutatta, döntő többségüket I. István és I. László uralma alatt vert érmékkel keltezi. A szakma egyöntetűen elfogadja azon tényt, miszerint ezen a helyen kora Árpád-kori várnépi temetőrészletet találtak meg, amely a Várhegy dombon lévő ispánsági várhoz tartozott. Továbbá a források arról is tanúságot tesznek, hogy a várban esperességi templom állt, amelyet utólag a falu népe elbontott, és anyagát fel-

használva új templomot épített a faluban. Ehhez a tényhez köthető a templom hajójának déli falába beépített, másodlagos pozícióban lévő román stílusú kapu jelenléte.

A templom és régészeti kutatása

Ha a templom alaprajzát vizsgáljuk, első tekintetre azt láthatjuk, hogy sokszög záródású szentélye megfelel a hagyományos gótikus alaprajznak, kissé elnyújtott tömegét szimmetrikus pillérek támasztják, noha északi oldalán a tartószerkezeti elemek sokasodása, illetve változó vastagságuk arra enged következtetni, hogy statikai gondokkal küszködött a templom ezen része. Aránytalanul masszív tornyát a hajó déli oldalára építették, hajója pedig nyugaton, barokkos félkörív alaprajzzal záródik. Régészeti szempontból a legárulkodóbb tény a templomhossz tengelybéli eltolódása, gyakori lévén azon eset, amikor korábbi építési fázis okoz ilyen eltolódást.

Ami a templomra vonatkozó adatokat illeti, Barabás Zsolt lelkész egyházi levéltári kutatásainak adataira hagyatkozunk:

Legrégebbi templomi felirata a templom délkeleti oldalán olvasható:

„HOC OPVS RENOVATVM EST AO
D. 1613 29 MAY PAROCHO EXI
STENTE IOHANE NEMAI UNNITARI
REGNANTE PRINCIPE GABRIELE BATO
RI AVTORE PETRO LAPICIDA RAKOSIENSI”

(„Ez az épület renováltatott 1613. május 29-én, Nemai János unitárius lelkész ideje alatt és Bethlen Gábor uralkodása idejében Rákosi Kőműves Péter által.”)

A templomépületről az első írásos adat 1742. január 14-i keltezésű, egy vizsgálati jegyzőkönyvből való: „Az templomból s az torony alól az sok gaz kitisztassék. Az tornyon az az nagy üresség bécsináltassék, hogy havat, esőt az szél be ne csapja a mennyezetre.”

1655-ben magas, 75 cm vastag, 10-15 méterenként lőrésekkel ellátott védőfállal vették körül a templomot, de ez nem tudta megvédeni a templomot Ali pasa 1661-es portyázásai elől, aki a falut elpusztította és a templomot is felégette. 1672-ben állították helyre, és Fodor Jakab befedette. Mennyezete 1672-ből való, szép késő reneszánsz munka volt. Csak fényképe maradt ránk. Pákei Lajos építész készített róla fényképet lebontása előtt, tudomásunk szerint ez az egyetlen fénykép, amely eredeti állapotában mutatja meg a templombelsőt a kazettás mennyezetével. Ez a fénykép jelenleg Budapesten található Balogh Jolán művészettörténész hagyatékában.

1783-ban Tök István papsága idején az egyházközség költségén a templomot és a tornyot is felújítják.

1809-ben Ferenczy Mihály papsága alatt újraszindelyezik a templomot és a tornyot. 1859-ben Kőkösi Orbók Ferenc papsága alatt a torony bádorgborítást kapott.

A jelenlegi torony 1783–1788 között épült, amikor is szerződést kötöttek a templom javítására és a torony építésére Farkas Ferenc kőművessel, Erős János és Gergely György ácsokkal. Erről tanúskodik a torony külső részén levő felirat is.

„SUB AUG. IMPERATORE JOSEPHO Ildo TEMPLUM IN AOD 1783 EX FUNDAMENTO RENOVARÉ TURRIM VERO IN AO 1784 FIERI CURAVIT SuO SumTu EccLa UNITARIA VARFoLVensis. GLORIA In EXCELSIS DEO.”

A javítás és a toronyépítés öt évig tartott. Ezt a munkálatot a templom déli oldalán levő, a torony alatti ajtó felirata bizonyítja: „Templum Unitarium ex fundamento Anno 1783 Sumtibus Ecclesiae renovatum. Laus Deo.”

A torony déli oldalán az óraszám körül a következő felirat volt olvasható: „Anno 1788. Pálffy András curatorságának, Barla Miklós, Pálffy János egyházfiságokban.”

A régi torony Bethlen Gábor második nősülésének évében (1626) épült, és ezért, az ebben az évben épült templomtornyokra mind felkerült a fejedelem monogramja, így a várfalvira is. Ez viszont a lebontás miatt ma már nem látható.

A templomon és a tornyon 1613, 1672, 1783, 1809, 1859, 1908, 1957-ben végeztek nagyobb méretű javításokat.

A 2015. évi kutatás

A pályázati-tervezési fázisban alapfeltárási szondákat nyitottunk a templom különböző pontjain, főleg a statikai gondok kiderítésének céljából, illetve építéstörténeti vagy falszakasz-eltolódási vizsgálatára.

Az első régészeti beavatkozás során négy régészeti szonda megnyitásával vizsgáltuk az épület statikai állagát, illetve alapozásainak mélységét, kivitelezési módját. Mivel a legtöbb falszövet-eltolódás a templom északi oldalán volt észlelhető, pontszerűen elemeztük kutatófelületeinken keresztül a gótikus szentély alapozását, a diadalív-támpillér alvázát, illetve azt a pontot, ahol a barokk félköríves nyugati záródás csatlakozik a hajó egyenes részéhez.

A barokk illesztés egy sekély, gyenge falazattal ellátott struktúrát tárt elénk, amelyet minden valószínűséggel az 1742 utáni károsodott tetőszerkezet javítását követően emeltek. A szentély alapozása igényesebb, jóval mélyebb talajra van helyezve, mint a nyugati záródás, viszont a diadalív-támpillér részén olyan falvonulat-kiugrások jöttek elő vakolatleverés után,

amelyek vélhetően válaszokat adnak a 18. századi falszakasz csatlakozására a gótikus struktúrához.

A 2. jelzésű régészeti szonda hozta a választ a fentebb említett helyzetre. Ezen a falszakaszon megmaradt az eredeti, 13. század végére, illetve a 14. század elejére keltezett korábbi templom északi hajófala, illetve diadalív pillére (**1. kép**). Kivitelezése igényes, tiszta, erős habarcsolású, kvádertömbökből épített struktúra. Ami pedig az építkezési anyag származását illeti, némelyik kőtömbön lehetett látni a fecskefaroktípusú illesztéshez való faragást, tehát ezek a tömbök minden bizonnyal valamikor a tordai római tábor *opus quadratum* falának voltak részei.

1. kép

Ami a stratigráfiát illeti, el kell mondanunk, hogy ugyanezen szelvényben közel másfél méteres csontréteg volt, utalva arra, hogy a templom belsejében történt munkálatok alatt, a megtalált temetkezéseket itt helyezték további nyugalomra.

Régészeti szondázásainkkal egy időben zajlott a művészettörténeti tanulmányhoz kapcsolódó falkutatás is, amelyet Kovács Zsolt művészettörténész végzett. Ekkor került elő a szentély déli falszövetéből egy

rendkívüli román stílusú faragvány. A két arcot ábrázoló, részlegesen befalazott oszlopfőnek vélt darab minden valószínűséggel a hajó déli bejáratán lévő kapukerettel van kapcsolatban: mindkét darabot a várban levő főesperesi templom elbontása után használták újra a gótikus templom építésekor.

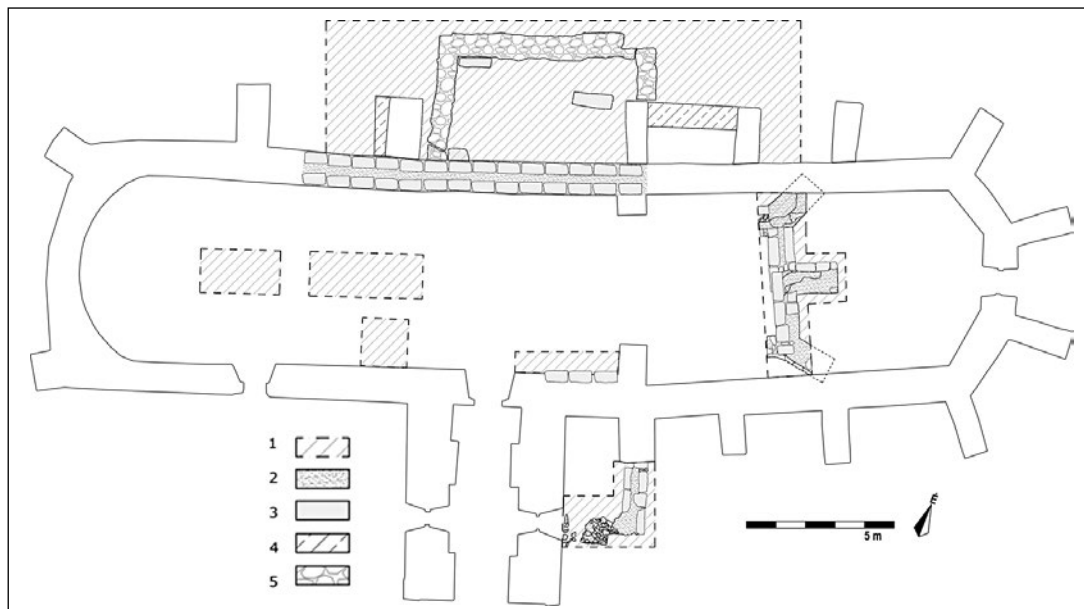
A 2018. évi kutatás

A kiviteli munkák elkezdésével indultak azon régészeti munkák, amelyeknek elsődleges célja a templom belsőjének vizsgálata: korábbi járószintek és építési fázisok azonosítása (**2. kép**) volt.

A kutatás a jelenlegi hajót tekintette prioritásnak, itt indult három kitűzött szondával. Ezek elsődleges célja egy olyan korábbi hajózáródás azonosítása volt, amely pozícióját sejtetni engedte a jelenlegi hajó északi falában vissza nem bontott korai felmenő szövet. Azonban nem került felszínre semmi olyan jel, amely egy relatív masszív falszerkezetre utalna. A 2015-ös kutatás már vizsgálta az ugyanezen tengelybeli külső szektort, siker nélkül, ugyanis alapozási szinten nem lehetett észlelni semmilyen elkülöníthető idejű falcsatlakozást. A belső szelvények nyugati irányú bővítése pedig nem volt engedélyezett, a karzat statikai gondjai miatt. Valószínű, hogy a keresett hajózáródás a jelenlegi templom utolsó, nyugati negyedében lesz, viszont az azonosítást az utókor kutatóira bizzuk.

A járószintek szempontjából nem volt meglepetés, hogy nem sikerült azonosítani egy koherens régészeti kontextust, amelyet korábbi járószintnek minősíthetünk. Mint azt jeleztük fentebb, a korábbi kutatás azonosított olyan réteget a templom északi oldalán, amely arra utalt, hogy az épületet „kiürítették”, valószínűleg a 18. századi felújítások alatt.

A szentély belső-centrális terét vizsgáló kutatóárok igazolta az addig feltételezéseken alapozott el-

2. kép.

1. kutatófelületek;
2. fehéres, jó minőségű habarcs;
3. kváderfalazat, a korai templomhoz köthető szerkezet;
4. gótikus fázis: sekrestye és hajótámpillérialapozás;
5. gyenge falazású, sekély alapozású falszerkezet

méleteinket, ugyanis itt sikerült azonosítani a korai templom szentélyét. Az igényes kivitelezésű, kis mére-

3. kép

tű szentély ugyanolyan kő és habarcs felhasználásával készült, mint az északi hajófalán látható szövet. A szentély négyzetes alaprajzzal záródik, sarok-támpillérekkel. Ami viszont a formabeli újdonságot hozta, az a záródás hossz tengelyében lévő, szervesen kötött masszív támpillér jelenléte (3. kép).

A korai templom alaprajzi kiegészítését célozta meg az a kutatáselvény, amelyet a déli diadalív támpillér és a torony keleti fala közé nyitottunk. Azonos falazat jött elő itt is, egy sarokszerkezet, amely sajnos nem volt észlelhető a torony nyugati oldalán is. Mivel a jelenlegi torony belvilágában megáll, valószínű, hogy egy kis méretű déli homlokzati toronyalapot azonosítottunk. Az északi oldal jelenlegi járósíntjének magassága előírta a tereprendezési munkálatokat oly irányba, hogy azt egyenlővé kell tenni a templom belső szintjével. Ekkor került elő az a négyzet alaprajzú szerkezet, amelynek igénytelen kivitelezése, gyenge kötőanyaga megegyezett a barokk félköríves hajózáródás falzatával. Az azonosított fal pontos funkciójára vonatkozóan sem a régészeti, sem pedig írott információk nem engednek következtetéseket le-

4. kép

vonni. A kutatás jelen állapotában csak feltételezni tudjuk, hogy egy mellékhajót próbáltak alapozni valamikor a 18. században, viszont nem ismert okokból felhagyták az építést.

Ugyanekkor azonosítottuk a gótikus fázishoz köthető sekrestyét is, pontosabban annak az északi alapozását. Belvilága az északi diadalív támpillér és az azt követő keleti pillér közé szorul (ami alól viszont kissé kilóg, pont úgy, mint a hajó utólagos támpillére, amit a korai templom felmenő falához illesztettek), szervesen kötődik a gótikus szentély szerkezetével (4. kép). Egyértelművé vált az is, hogy a barokk periódusban csatolt északi támpillérek keleti irányba vannak eltolódva, csak részlegesen használták fel a gótikus pilléralapozásokat.

Zárógondolatok

A műemlék-helyreállítási munkák egyetlen nagy hátránya az idő és anyagi fedezet hiánya, amely az alapos kutatást tudná elősegíteni. A várfalvi unitárius templom régészeti kutatása, noha megválaszolt néhány alapkérdést, további kutatást tesz szükségessé. Valószínű, az adatok pontosítása az utókor régészeire marad, sürgetve ezzel is egy nagy, átfogó, lehetőség szerint mikroregionális nyomozást az Aranyos-vidék középkori templomépítészetében.

Ami a korai fázis keletkezését illeti, több gondunk is akad: elsősorban a beavatkozások sokasága megszüntetett minden olyan zárt régészeti kontextust (temetkezést, falképeket, elsődleges pozícióban lévő faragványokat), amely abszolút kronológiai elemeket adott volna; másodsorban pedig a formai párhuzamok sem nyújtanak világos kronológiai sávot. Talán az egyetlen párhuzam, ami érdemleges adatokat nyújthat és friss kutatás eredménye: a bonchidai református templom régészeti alapfeltárására 2019 márciusában került sor, az ásatásvezető jómagam voltam, az egyetemi hallgatók: Danciu Sebastian, Prian Andrei, Keresztes Tímea, Ciocan Evelyn. Tudjuk azt, hogy a bonchidai templom szentélye bővítés eredménye, amelyet a szakma a 13. század második felében történő telepítésekkel köt egybe. Ugyanúgy, mint esetünkben, a bonchidai négyzetzáródású szentély hossz tengelybéli támpillére szervesen kötődik az alapozáshoz.

A várfalvi templom ekkorra történő keletkezésében figyelembe kell vennünk azt is, hogy a fölötté lévő ispánsági vár nem sokkal a tatár betörések után felhagyják, tehát valószínűleg ekkor pusztul el azon korábbi templom is, amely köré alakult a Jósika báró és Roska Márton által feltárt temető. Ezután építhetik tehát az általunk kutatott plébániatemplomot is, amelynek ma csak részekben láthatók a felmenő falai a hajó északi szerkezetében.

SZERETETSZOLGÁLAT

Életre hívás – születésfa-avató ünnepély Székelykeresztúron

„Azt hiszed, házat építettél, s pályád büszke ormairól elégedetten szemlélheted a világot? Nem tudod, hogy örökké vándor maradsz, s minden, amit csinálsz, az úton haladó vándor mozdulata? Örökké városok, célok, életkorok és változások között haladsz, s ha megpihensz, nem pihensz biztosabban, sem tartósabban, mint a vándor, aki megtötyted az útszéli almafa árnyékában egy félórára útközben. Tudjad ezt, mikor terveket szövögetsz. Utad értelme nem a cél, hanem a vándorlás. Nem helyzetekben élsz, hanem útközben.”
(Márai Sándor: *Füves könyv*)

Mióta a jó Isten megajándékozott egy fiú- és egy lánygyermekkel, azóta sok kérdésre találtam választ saját magammal kapcsolatosan is. Gyerekkoromra visszaemlékezve is mindig a játékban éltem, a játékot éltem. Nem harcoltam a győzelemért, bár szerettem, ha a játékot becsületesen játsszák. Szerettem benne lenni, nem hagytam ki a lehetőségeket, aztán felnőttként fogalmazódott meg bennem, hogy nem az az ember vagyok, aki a célért küzd, átverekszik magát másokon, sokkal inkább az, aki útközben él. Mai napig ugyanúgy játszom, mint húsz évvel ezelőtt gyerekkorom kedves színhelyén, dédszüleim udvarán a terebélyes körtefa árnyékában, dédmamám szőnyegén, amelyet nem röstelltek minden nap le-, majd a nap végén feltekerni, hogy azon kártyázzunk, römizünk a velem egykorú barátnőikkel. Nem mindig követtem, hogy hányadik helyen állok, csupán élveztem az új kihívást a lapok osztásánál, a „römistószok” felbontásánál. Aztán megérkeztek a gyerekeink, akik újabbnál újabb utakat nyitnak meg előttem, én meg örömmel kísérem őket. A nevelésük megtanít átértékelni számtalan élethelyzetet. Mindent, amit az anyaság ad, egy közös úton levésből kaphatjuk meg, amelyen együtt veszünk részt, gyermek és szülő. Isten megajándékozott bennünket velük, és hiszem (tapasztalom), hogy rengeteg erőt is ad e nemes feladathoz. Élvezzük és éljük meg teljes szívünkkel-lelkünkkel az utat, élénk táruló rögeivel és boldogságával együtt – ezt kívántam szülőtársaimnak is idén május 5-én, amikor Székelykeresztúron a Gondviselés Se-

gélyszervezet helyi munkatársai újra megszervezték a Születésfa-avató ünnepélyt.

Az *Életre hívlak* babakocsis felvonulás úticéljához érkezve, a Gyárfás-kertben ünnepélyesen felavattuk a születéstáblát a 2019-ben és 2020-ban született kisbabák névsorával. E két tábla mellé ültettünk a székelykeresztúri kertészet jóvoltából egy nyír- és egy kocsányostölgy-csemetét, amelyek az életet, a növekedést, az erőt jelképezik. Az ünnepélyen beszédet mondott Koncz Hunor János, Székelykeresztúr polgármestere, a Gondviselés Segélyszervezet részéről Lőrinczi-Simó Orsolya és Deák Réka, végül dr. Tódor Csaba székelykeresztúri unitárus lelkész áldást kért a születésfákra, az általuk jelképezett gyermekekre és hozzátartozóikra. A 2019-ben születettek tábláját Simó Boróka, Liker János és Benkő-Ütő Benedek, a 2020-as évben születetteket Kövecsi Dorka, Koncz Zete Hunor és Simó Bálint leplezték le.

Az elmúlt évtized születéstáblái a viszontagságos időjárás miatt igencsak megrongálódtak, idén a székelykeresztúri önkormányzatnak köszönhetően mind a 11 táblát kicserélhettük. Hálás köszönetünket fejezzük ki a támogatásért a városvezetésnek, valamint Fazakas Csabának, aki szakértelemmel véleményezte a talapzatok tervét, és térítésmentesen el is készítette azokat.

Őszintén köszönjük mindenkinek, akik nélkül nem sikerülne évről évre megrendeznünk e szívet melegengető ünnepélyt, bejárnunk az életre hívás útját. Hála legyen a jó Istennek!

LŐRINCZI-SIMÓ ORSOLYA

Mindent anyanyelvük és hagyományaik megőrzéséért

A Gondviselés Segélyszervezet képviselőjében Erdővidékről, Háromszékről és Brassóból egy négytagú csapat látogatott a Bákó megyei Pusztinára azzal a nemes céllal, hogy megismerjék az ott élő magyar kö-

zösség életét, elbeszélgessenek velük, anyagi segítséget nyújtsanak, éreztessek támogatásukat.

Segélyszervezetünk kisbusza május 26-án reggel indult Brassóból huszonöt élelmiszer-csomaggal, Kőkösön bővült ötven csomaggal, Sepsiszentgyörgyön pedig nagy mennyiségű vitaminnal és tisztálkodási szerekkel.

A kisbusz dél körül érkezett Pusztinára, a faluban lévő Magyar Házhhoz. Ez az egyetlen hely a településen, ahol magyarul beszélnek mind a felnőttek, mind a gyerekek. A ház Magyarország kormánya jóvoltából épült, jó állapotban van, megfelelő körülményeket biztosít az oktatáshoz és különböző közösségi tevékenységekhez. Az oktatást és tevékenységeket magyar ajkú tanárok végzik, így a gyerekek nagyon sok magyar verset, mesét és éneket tanultak meg tőlük csángó tájszóval.

A falu nagy, terjedelmes, sok lakóházból áll, egy nagy domb oldalán fekszik. Római katolikus csángók lakják, nagy és gyönyörű templomuk van. A papok román nyelven tartják a miséket, a hívek magyarról románra fordított szövegeket énekelnek az eredetileg magyar vallásos énekek dallamára. Vasárnaponként

három misét is tartanak, hogy minden lakos részt vehessen. Aki magyar nyelvű misén szeretne részt venni, négyhetente Bákóba kell mennie, ahol havi rendszerességgel tartanak magyar nyelvű misét.

A házaknál a családokban román nyelven beszélnek, az iskolában kizárólag román nyelvű oktatás zajlik. Az iskolai oktatásban az utóbbi néhány év óta heti négy órában a magyar nyelvet is lehet tanulni idegen nyelvként.

Öröm volt elbeszélgetni a tanárokkal, fiatalokkal és idősekkel egyaránt, megnézni a gyerekek versekből, énekekből, mesékből összeállított, magyar nyelvű vendégköszöntő műsorát.

Látogatásunk alkalmával örömmel állapítottuk meg, hogy az ott élők életében nagy a vágy és az akarat a magyar nyelv és hagyományok megőrzése iránt. Tapasztalni lehetett a számos nehézséget, hiányosságot és aggodalmat, amelyekkel nap mint nap küszködnek.

Mind a gyerekek, mind a felnőttek nagyon értékelték, hogy valaki őket is számításba veszi, van, aki gondol rájuk is, egyúttal köszönetüket és hálájukat fejezték ki az adományokért.

Hála a jó Istennek, sikerült, ha csak rövid időre is, boldoggá tenni egy nagy román térségben élő kis magyar közösség tagjait.

A csapat (Pájer György – Vargyas, Bartha Alpár – Kökös, Huszár Enikő Lia – Brassó és alulírott) nevében:

ERDŐ-B. VILMOS

Gyereknapi önkéntes szemmel

Az én életemben a Gondviselés Segélyszervezet csodaszépen érkezett, pontosan egy olyan pillanatban, amikor kimondhatatlanul szomorú voltam. Úgy érzem, hogy ebben a szervezetben találtam rá az órangyalaimra, akik ugyan a háttérből, de gondoskodva követik minden léptem. Nemrég vettem részt egy hivatalos eseményen, amelyen sikerült szóban is megfogalmaznom azt, hogy az ilyenfajta szervezetek tevékenységének csak a végeredményét látja a nagyvilág, holott valójában rengeteg ügyes kéz, kreatív ész és kitartó csapatmunka áll a háttérben.

Egy nagyon jó példa erre az esetre a gyereknapi akciónk is, amikor a munkánk nem azzal kezdődött, hogy autóba pakoltuk a finom kalácsokat és a vitamincsomagokat, majd elindultunk eljuttatni ezeket a kitűzött helyekre Erdővidék-szerte – hanem napokkal azelőtt, amikor Pájer György átvette ezt a hatalmas adományt, és hívott minket, hogy elosszuk és becsomagoljuk. A vitaminok rendszerezése és raktározása is hatalmas csapatépítő erővel bír számomra, hiszen közben meg tudjuk osztani egymással gondolatainkat,

sokszor a bánatunkat is, ott keletkeznek az életre szóló barátságok alapjai. Senki nem látja azokat a fáradt arcokat, poros kezeket, amelyek mind a munkához tartoznak, és én kimondhatatlanul büszke vagyok rájuk. Kitüntetettnek érzem magam, amiért egy ilyen közösség vagy inkább hatalmas család részese lehetek. Természetesen az akciónak az a célja, hogy –

ahogy én szeretem nevezni – az angyalok arcára mosolyt csaljunk, illetve segítsünk a szülőknek is azáltal, hogy vitaminokkal látjuk el gyerekeiket.

Nagy összefogásra és közös munkára volt szükség ahhoz, hogy június 2-án közel 900 gyerek megkapja ezt a csomagot 19 erdővidéki településen. Kisebb csapatokat alakítottunk, mindegyik csapat más irányba indult el a megrakott autókkal. Egész délelőtt folyamatosan jöttek a visszajelzések, hogy mennyire szerencsések az önkéntesek, hogy ilyen akcióban vehetnek részt. Önkéntestársaim nevében is ki merem je-

lenten, valóban felemelő érzés látni, ahogy egy-egy gyereknek fülig ér a szája, amikor átadjuk a csomagot, illetve azt is, hogy utána már nem akarja elengedni kis kezeiből, és távozásunkkor hálás tekintettel kíséri a kijáratig.

Ez jelenti számomra a lelki feltöltődést, ezért mindenkit arra biztatok, hogy ilyenfajta „terápiát” is használjon, és ami nagyon fontos: nemcsak anyagiakkal tudunk segíteni, hanem jó szóval, meleg öleléssel vagy akár egy kedves köszönnel is.

ANIȚA DENISA-VALENTINA

NŐK VILÁGA

In memoriam Blénessy Jolán

SIMÓ MELINDA

• Blénessy Jolán (1951–2021) a székelyudvarhelyi belvárosi nőszövetség egykori elnöke volt. Siménfalván született 1951. február 19-én a család első gyermekeként. Testvére Szász Albert. 1973-ban kötött házasságot Blénessy Ádámmal, amely házasságból két fiúgyermekük született: Tibor (1974) és Csongor (1977).

Tanulmányait Kobátfalván kezdte (I–VIII. osztály), majd Székelykeresztúron folytatta. 1970-ben érettségizett, majd egy évet Csehétfalván tanított. 1971-ben a csíkszeredai óvodapedagógus-képzőben tanult három évet. 1973-ban Siménfalván kezdte óvónői pályafutását, majd a székelyudvarhelyi Napsugár Napköziotthonból ment nyugdíjba 2010-ben.

Mindig jellemző volt rá a közösségi tevékenységekben való részvétel: az UNITÁRS nőszövetség tagja és elnöke volt közel nyolc éven át; a Sunshine, majd a Motival egyesület oszlopos tagja, ahol az egészséges életmódot hirdette a fiatalok számára hitelesen. A gyergyószentmiklósi Gránátalma Egyesület által szervezett hagyományörző tevékenységek szorgalmas részvevője volt.

Hálások vagyunk, mert ilyen odaadó, közösségéért sokat tevő, szépérzékkel rendelkező asszony irányíthatta közösségünk fejlődését évekig, pontosabban 2007 tavaszától 2019 januárjáig.

Pedagógusi pontossággal, az időkeretekre figyelve rendezte a nőszövetség adminisztrálását, figyelmesen követte a pályázati lehetőségeket. Mind a helyi,

mind a köri és az egyetemes egyház szintjén képviselte asszonytestvéreit, kapcsolatokat ápolt, ötletekkel tért haza.

Kiemelten figyelt a hagyományápolásra és a minőségre. Hitt abban, hogy az egyházi munka iránti elkötelezettség átadható a következő generációnak is. Ez motiválta, hogy a nőszövetségi munka mellett a gyer-

meknek szervezett bibliatáborokban is önkéntes munkát vállaljon.

Pál Ferenc atyával egyetértve mondjuk, hogy: „Lesznek olyan hiányaink, amelyek végigkísérik az életünket anélkül, hogy betölthetnénk azokat.” Ezt a hiányérzetet most az elhunyt családja mellett a belvárosi unitárius közösség is megéli.

Robert Fulgham unitárius univerzalista lelkészt talán egy Jolánhoz hasonló óvónő ihlette, amikor megírta a *Már az óvodában megtanultam mindent, amit tudni érdemes* című könyvét. Eb-

ből a műből idézzük, mert talál arra, amit nekünk Jolán örökül hagy: „Élj mértékkel! Mindennap tanulj, gondolkodj, rajzolj, fess, énekelj, táncolj, játssz és dolgozz egy keveset!”

Az asszonytól, aki horgolt és százféle öltésfajta ismert, aki a versmondó maratonhoz kapcsolódva sokakkal szeretettette meg a költészetet, aki a Virágos Székelyudvarhely program által is csinosította környezetünket, egy-egy szál virággal búcsúzott a nőszövetség.

Pihenése legyen csendes!

IFJÚSÁGI OLDAL

Ha végre itt a nyár...

MAGYARI ZITA EMESE

● Az elmúlt év folyamán többen mondogattuk többször egymásnak, hogy a nyár nem az igazi rendezvényeink, táboraink nélkül... Aztán ahogyan a különösen csendes 2020 helyett 2021-et kezdtünk írni, egyre inkább erősödött bennünk annak reménye, hogy ebben az évben úgy, ahogy az elmúlt nyarakon megszoktuk, a magunk fiatalos, egyletes módján fogunk „nyaralni”. Akár így is nevezhetnénk nyári kalandjainkat. Valójában azok tényleg nyaralások, csak annak nem a szokványos formájában, hanem ránk jellemzően másképp történnek. Nem kultúrákat meghatározó zenéktől hangos tengerpartokon gyönyörködünk a végtelen egész csodálatos működésében, nem menő – ahogy napjainkban mondani szokás – helyeken nyaralunk, hanem évről évre szinte ugyanazokon a helyeken, de valahogy másképp. Ezeken a helyeken a pihenés sokszor kihívás, a fáradtság meg „hű kabát”, a luxusszálloda alapkelléke pedig legtöbbször egy sokat használt matrac és hálósák, vagy valamelyik kedves barát lakásában felajánlott, velünk megosztott kényelmes fekvőhely... A legszebb ruha az adott rendezvény pólója, két eljárat cipő, no meg az elmaradhatatlan gumicsizma és esőkabát eső esetére, ami tuti nem lesz, aztán mégis. Számunkra már nem kérdés, milyen pakolási technikát alkalmazzunk, mert egy-egy bőröndből élünk rendezvényről rendezvényre. A helyszíneket mi választjuk és mi is formáljuk, mi alakítjuk. Nem kell hozzájuk Google Maps sem. Szóval minden adott, és nyaralunk, évről évre ugyanúgy és mégis másképp.

Az elmúlt évben meghozott óvintézkedések azonban mattot adtak számunkra nyaralásunk tervezésének sakktabláján, mi meg értetlenül, helyünket keresve az ismeretlen csendben igyekeztünk alkalmazkodni és ott belül-bent reménykedni, hogy majd jövőre – azaz idénre – más lesz... Aztán azzal a reménnyel és hittel, hogy a csendben fogant életcsírák kitörhessenek, a 2021. évet az ODFIE elnöksége 120+1 ünnepi évnek nyilvánította, bízva abban, hogy bár egy évig

az élet másfelé szólított, lesz még igazi, egyletes a nyár. Bízva abban, hogy valaki várni fog, valaki hívni fog, valaki hang nélkül szólva jelzi majd, amikor indulni kell megint, mi meg rajtra készen indulunk, éppen úgy, mint régen...

Itt a lehetőség, újra itt a nyár, és mi újra egyletes kalandokra várunk minden egyletezni vágyó fiatal és örök fiatal. Köri ifjúsági napokra hívunk majd a nyár folyamán, hogy együtt tanulhassuk, hogy ebben a betegnek bélyegzett világban a lét játszótérén nagyon is élhetőek a mindennapok, csak elég nyitott kell legyen a lelkünk. Hogy a napok, hetek, évek folyamán én, te, ő-ből MI legyen. Tündér Ilona völgye meg, mint örökös kikötőnk, idén augusztus 12–14. között is hazavár majd, hogy az évszázadok hagyományát együtt formáljuk, együtt alakítsuk, együtt vigyük tovább. A sor nem zárul be, lesz még egyletes kaland, mert igazi lesz a nyár, rendezvényekkel telített, igazi nyaralás...

Gyere, tarts velünk, hogy „lásd, mit csinálnak a legendák”!

Gyere, tarts velünk, ha te is dúdoltad már, hogy „keresem, de nem találok”, mert itt együtt keressük majd a pillanatot, amely „lelassít és szépen vezet”.

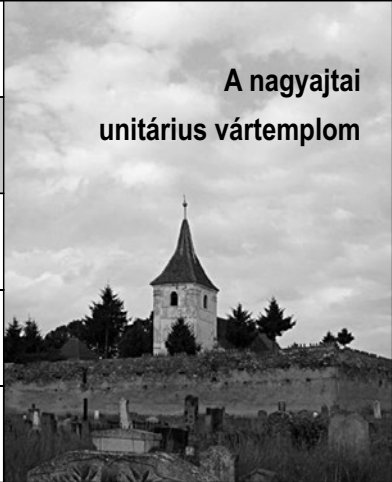
Gyere, tarts velünk, mert ahogy telnek-múlnak az évek, a „barátokból testvérek lesznek”.

Gyere, tarts velünk, amikor idén is belekiáltjuk a világ zajába, hogy „miért félnénk, miért élnénk, ha nem egy álomért”.

Gyere, tarts velünk, hogy együtt tanuljunk, mit jelent „egybegyűjteni minden kis csodát”, „szép kabátba beletúrni, a szép lánynak szép hajába”. Hogy együtt csodálkozzunk újra rá, hogy „megszületni a világra gyönyörű, benne lenni a világban gyönyörű”.

Igen, tudom, hogy „nagy a világ, az égig ér, de van ez a hely”, ahol ilyen és ekkora az idei nyaralás ajánlata... A kérdés csak az, hogy velünk tartasz-e. Ott leszel-e?

Püspök, a falu szülőtte	A templomi orgona építője	Kén vegyjele A közlebbi	↖	Ide-oda pillantó Valószínűleg	Végtelen jel!	Meg van nedvesedve	Szegecs	Módi közepel!	Takarító, tájszóval	 <p style="text-align: center;">A nagyajtai unitárius vártemplom</p>												
↖ K																						
Nagy vihar																						
Belga autójel																						
↖					Keresztül			Lapszél														
Erzsébet becézve					Siemens			Okos gondolat														
Bűnbanda tagja																						
A magyarok ósanyja					Nulla		Puskát használ															
Kiló					Newton		Fémes ásvány											Az út jele	Hazafele!	Akire valami vonatkozik	A falu neveztessége	
↖														Testünk motorja								
														Tiltás								
Őszi virág		Ragadozó hal			Hadtáp													Lenti helyre				
Origó		Ilyen fő a király			Staféta kelléke													Nedv				
Telek széle!			Elektron-volt			Furfang													Laurencium			
			Megsiratás			Szintén ne													Német város			
Van ilyen mustár is							Másodperc		Tűzben tart													
							... victis (latin)		Svédország jele													
Országos rendezőiroda, röviden					Lefarag									Becézett Etele								
					Igeképző									300 perc								
	Tanít					Ezüst vegyjele								Boldogság								
	A falu régi neve					Éneklő szó								Fenekedik valaki ellen								
... France, francia író volt										Baranyai község							Portugál autójel					
										Az orrához							Török fiúnév					
Testrészt					Falusi bácsi			Én, latinul							Rangjelző szó							
					Magyar focis volt			Kutya							Úrán vegyjele							
Katonai fejrevaló						Titkot elmondó																
						Névmás																
Hidrogén vegyjele		A templom kazettáinak festője													Lám							

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

Kiadja a Magyar Unitárius Egyház, Kolozsvár
Alapítási év: 1888. Új sorozat (1990-től)

Megbízott szerkesztőbizottság: dr. Andorkó Júlia Eszter szerkesztő, Bíró Sára Gyöngyvér médiareferens, Rácz Norbert Zsolt püspöki titkár, felelős szerkesztő. **Munkatársak:** Asztalos Klára (Nők Világa), Magyar Zita Emese (ifjúsági oldal), Czire Alpár (fotó), Forrai Tibor (keresztrejtvény), Szombatfalvi Etelka (gyermekoldal), Szabó László (Szeretetszolgálat)
Tördelés: Virág Péter. Olvasószerkesztő: Dénes Gabriella
Készült a kolozsvári Idea Nyomdában.

Postacím: 400105 Cluj, B-dul 21 Decembrie 1989 nr. 9.
tel./fax: (0)264 593 236/(0)264 595 927; kozlony@unitarius.org
A lapszám letölthető: kozlony.unitarius.org

Lapterjesztés és adminisztráció: **Gáspár Péter** és **Mezei Melinda**. A lapok kiszállításával kapcsolatos felvilágosítás: **Verbum Egyesület**, tel.: 0264 596 478

A kéziratok szerkesztőségbe érkezésének határideje: a tárgyhoz előtti hónap **15-e**. Kéziratokat nem őrzünk meg, és nem küldünk vissza. Közlésre szánt fényképeket kérésre visszaküldünk. A lapban közölt írások nem tükrözik feltétlenül a szerkesztőség nézeteit.

ISSN 1220-8418

Támogatja a Romániai Magyar Demokrata Szövetség és a Communitas Alapítvány.

Barangoló Isten országában

Kedves Gyerekek!

Július van. Csupa csodákkal teli, napsugaras nyár, amely olykor záporokkal áztatja a legelésző állatokat, a természetet, no meg a kint dolgozó vagy éppen napozó embereket. A 127. zsoltárnak a 2b versét szántam nektek útravalónak az elkövetkezendő meleg nyári napokra, éjszakákra: „De akit az Úr szeret, annak álmában is ad eleget.” Remélem, tele vagytok álmokkal, vágyakkal, ötletekkel és abban való hittel, hogy szívetek minden kívánsága bennetek egy napon Isten segítségével és a ti szorgalmatokkal, bátorságotokkal valósággá válik. Engedjétek meg magatoknak a báránnyelűk alatt, a csillagos, tábornok éjszakákban való álmodozást, és szüntelen higgyetek a jóban, a jóra valószínűségeket és a mindenkor, mindenkit szerető Isten végtelen hatalmában, gondviselésében. Vigyázzatok magatokra, nevessek sokat, olvassatok jó könyveket, töltődjétek életre szóló élményekkel, egyetek friss zöldségeket és gyümölcsöket, legyetek segítőkészek, és ha esetleg rossz fa is kerülne a tűzre, vállaljátok a csínytevést, szüleiteknek mondjátok igazat, s megoldásokban gondolkodjatok!

1. Fagyaltrecept

Gondoltam, a nagy hőségben jól fog esni egy kis könnyed, hűsítő finomság. Én nyaranta új házi fagyikat próbálok ki, van, amikor recept alapján készítem, de most egy egyszerű ötlettel leptem meg magamat és titeket is. A fagyalt elkészítésének folyamata a következőképpen valósult meg: egy nagy evőkanál vaníliás fagyit összekevertem egy tört banánnal, ezt követően bogyós gyümölcsöket tettem a tetejére és egy kiskanál csokitörmeléket.

Ti is legyetek bátrak, kedvenc ízeiteket kombinálva alkothattok újat, finomat, kedveset!

2. Homokvárötletek

Az alábbi kövekkel kirakott szívecskét kivághattok, és meglephetitek valaki számotokra nagyon kedveset! A nyár folyamán, ha esetleg tengeren, folyóparton töltötök időt, vigyetek magatokkal homokozó-felszerelést, vagy alkothattok valami szépet a homokból bárhol, díszítésként használva a köveket, kagylókat, kis virágokat.

C s o d a s z é p nyári napokat kívánok!

3. Keresd meg a tizenkét tanítvány nevét a nagy betűhalmazban!

Péter, András, Jakab, János, Fülöp, Bertalan, Máté, Tamás, Jakab, Simon, Taddeus, Júdás

P	X	Á	B	O	B	E	R	T	A	L	A	N	I	A
É	V	A	O	M	K	U	Q	P	M	O	T	O	W	P
T	S	O	N	Y	L	O	T	T	O	L	J	J	Z	S
E	W	A	D	D	E	R	A	K	P	Ú	U	A	Ú	I
R	O	T	I	Ü	R	T	M	O	D	K	Z	K	P	M
C	Q	O	L	Ú	F	Á	Á	Á	Y	P	R	A	T	O
F	Ü	L	Ö	P	V	A	S	G	T	Ü	E	B	Ó	N
V	I	J	A	K	A	B	M	É	L	É	G	I	U	L
M	E	U	N	Y	B	X	O	D	Á	J	N	T	K	A
A	T	A	D	D	E	U	S	S	O	N	Á	J	I	F

Óvodaavató Székelykeresztúron

Biró Sára Gyöngyvér és Cziire Alpar felvételei

Alfonsín Gergely Edó író (Kolozsvár), **Andrási György** ny. lelkész (Kolozsvár), **Anița Denisa-Valentina**, a Gondviselés Segélyszervezet háromszéki önkéntese (Barót), **Csók Zsolt** régész (Kolozsvár), **Dimény József** esperes (Alsófelsőszentmihály), **Erdő-B. Vilmos**, a Gondviselés Segélyszervezet Brassó megyei fiókszervezetének elnöke (Brassó), **Fekete Béla** lelkész (Bágyon), **Lőrinczi-Simó Orsolya**, a Gondviselés Segélyszervezet munkatársa (Székelykeresztúr), **Simó Melinda** pszichológus (Székelyudvarhely), **Székely Kinga Réka** hitéleti és missziói előadó-tanácsos (Homoródszentpéter)